SALÂT-I MEŞÎŞ

Şeyh İsmail Hakkı Bursavi

(kaddesellâhü sırrahu'l âlî)

Hazırlayan
İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı
ALTUNTAŞ

2 Salât-ı Meşîş Açıklaması

İSBN:
ismailhakkialtuntas@gmail.com
http://ismailhakkialtuntas.com

Dizgi : **H. İsmail Hakkı Altuntaş**
Kapak :
Baskı- Cilt :

سـ بـ م الله الرحمن الرحـ م

الحمد رب العالم ن والصلاة وسلام عل رسولنا محمد

لله

علو اله و صحبه وسلم مع ن

ABDÜSSELÂM BİN MEŞİŞ HASENÎ (Kaddesellâhü sırrahu'l âlî)

Fas evliyâsından Ebû´l-Hasan eş-Şâzelî´nin hocası. Künyesi Ebû Muhammed´dir. Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin mübârek soyundandır. Hazret-i Hasan´ın soyundan olduğu için Hasenî denmiştir. Doğum tarihi bilinmemektedir. 1228 (H. 625) senesinde şehît olmuştur. Hayat ı hakkında bilgi azdır.

Yedi yaşında mânevî hâller görülmesinden sonra kendini ilme ve ibâdete verdi. On altı yıl dolaştı . Bu sırada bir mağarada kalır iken, yanına, evliyâdan Abdurrahmân bin Zeyyât geldi. Yedi yaşından beri mânevî terbiyesi ile meşgul olduğunu, kavuştuğu halleri tek, tek söyleyince ona intisâp etti, bağlanıp talebe oldu. Evliyâlıkta yüksek derecelere kavuştu.

Talebelerinin büyüklerinden olan Ebü´l-Hasan eş-Şazelî (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) şöyle anlatır:

Irak´a vardığım zaman, salih bir zât olan Ebû´l-Feth el-

4 Salât-ı Meşîş Açıklaması

Vâsitî Hazretlerinin huzûruna gittim. Çünkü, Irak´ta bir çok âlim olmasına rağmen, onun gibisi yoktu. Ben, zamanın büyüğünü arıyordum. Yanına girince bana; "Sen, Irak´ta zamânın kutbunu, büyüğünü arıyorsun. Halbuki o, senin memleketindedir. Onu orada bulabilirsin." dedi. Bunun üzerine hemen memleketime döndüm ve evliyânın büyüğü Arif-i billâh el-Kutb el-Gavs Ebû Muhammed Abdüsselâm bin Meşîş Hazretlerinin bulunduğu yere vardım. Bir dağ eteğinde, bir dergâhta ikâmet ediyordu. Huzûruna çıkmadan önce gusül abdesti aldım. Sonra niyetimi hâlis kılıp; bilgim, amelim her neyim varsa kalbimi tamamen boş bulundurup, istifâde niyetiyle huzûruna yöneldim. Bulunduğu yere çıkarken onunla karşılaştım. Bana; **"Merhabâ, hoş geldin ey Ali bin Abdullah bin Abdülcebbâr."** buyurup, Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize kadar ulaşan ceddimi (dedelerimi) saydı ve; "Ey Ali! Gönlünü boş bulundurup, her şeyini terk edip bize geldin. Biz de, dünyâ ve ahiret ile ilgili ne zenginlik varsa sana verdik." dedi. O anda beni bir dehşet kapladı . Allah Teâlâ, kalp gözümü açıncaya kadar orada kaldım. Hocamdan, târifi imkânsız kerâmetler gördüm.

Bir gün huzurunda oturuyordum. Kucağında küçük bir çocuk vardı. O esnâda İsm-i âzam sormak hatırıma geldi. O çocuk kalktı ve elini kuşağıma uzatıp; "Ey Ebü´l-Hasan, sen, İsm-i âzam sormak niyetindesin, o, senin kalbine emânet edilmiş bir sırdır." dedi.

Zamânın Kutbu Abdüsselâm bin Meşîş; "Bu çocuk, bizim yerimize sana cevap verdi." buyurdu. Daha sonra Ebû Muhammed Abdüsselâm bin Meşîş (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) bana; "Ey Ali, şimdi Afrika´ya git. Şâzile denilen yere yerleş. Allah Teâlâ, bundan sonra senin eş-Şâzelî diye çağırılmanı nasip eder. Oradan Tunus´a git. Tunus´ta pek çok kimse sana tâbi olur. Daha sonra Meşrik beldelerine gidersin. İnsanlar irşat edersin doğru yolu gösterirsin." buyurdu. Bunun üzerine ben; "Efendim, bana vasiyette bulunur musunuz?" deyince;

"Allah Teâlâ dan kork. İnsanlardan sakın. Dilini insanların boş sözlerinden koru. Kalbini onların kötü düşüncelerinden muhâfaza et. Azâlarını gözet ve onları harama düşmekten, günah işlemekten koru. Ne için yaratılmışlar ise, onları o vazîfede kullan. Allah Teâlâ´nın farz kıldığı işleri zamanında yap. Böyle yaparsan, Allah Teâlâ´nın hıfz- u himâyesi ve korumasında olursun.
Allah Teâlâ´nın sana emrettiği işleri yaparsan, verâ sâhibi (haramlardan sakınan) olursun. Şöyle duâ et: "Yâ Rabbî, Senden alıkoyan her şeyden beni koru. İnsanların şerlerinden beni muhâfaza et. Senin rızân ile kalbimi zenginleştir. Sen her şeye kâdirsin" buyurdu.

Yine biri ona; "Efendim! Bana bazı vazîfeler verseniz de onlarla meşgul olsam." dedi. Buyurdu ki: "Farzları yerine getir, mâsiyetleri günahlar terk et. Kalbini dünyayı istemekten, kadın ve makam sevgisinden, nefsin arzu ve isteklerinden koru. Allah Teâlâ´nın sana verdiği ile kanâat et. Allah Teâlâ´nın beğendiği bir şeye kavuşursan

şükret." "Dünyâ kirinden temizlen. Arzu ve isteklerine meylettiğin zaman onu tövbe ile düzelt. Allah Teâlâ'nın sevgisine yapış. Allah Teâlâ sevgisi öyle bir şeydir ki, her iyilik, hayır ve üstünlüğün esası O´dur. Sevaba kavuşamayacağın yere ayağını koyma. Günah işlemeyeceğin yere otur. Başka yere oturma. Allah Teâlâ ´nın beğendiği işleri yapmakta yardım isteyeceğin kimseden başkası ile oturup kalkma. En güzel nasihatçi seni Mevlâ´ya sevk edendir. Kendisi hatırlanınca, Allah Teâlâ hatırlananlarla berâber ol."

Abdüsselâm bin Meşîş sünnet-i seniyyeye dinin emir ve yasaklarına çok bağlı, yalnız olarak hep ibâdetlerle meşgul olurdu. Muhammed bin Ebû Tevâcîn peygamberlik iddiâsında bulununca, inzivâyı, yalnız bir köşede kendi hâlinde yaşamayı bırakıp, onunla mücâdele etti ve bu sırada şehit oldu. "Şehîd-i kutb" diye meşhûr oldu. Benî Arûs mıntıkasında ki Cebel-i âlem denilen yere defnedildi. Türbesi Fas´taki önemli ziyâret yerlerindendir. Çocuklarına ve torunlarına dâima hürmet edile gelmiştir. Okumuş olduğu Salâvât günümüze kadar gelmiş ve yirmiden fazla açıklaması yapılmıştır.

İSMÂİL HAKKI BURSAVÎ

(Kaddesellâhü sırrahu'l âlî)

Anadolu´da yetişen büyük velîlerden. Babası Mustafa Efendi, aslen İstanbullu´dur. Mustafa Efendi, 1650 (H.1061) senesinde İstanbul Esir Hanında çıkan büyük bir yangında evi ve eşyası yandığından maddî sıkıntıya düştü. İstanbul´u terk ederek Trakya´da bulunan Aydos kasabasına yerleşti. İsmail Hakkı Bursavî, 1652 (H.1063) senesinde Pazartesi günü Aydos´ta doğdu.

İsmail Hakkı Efendi üç yaşına girince, babası onu Celvetiyye yolunun büyüklerinden Seyyid Atpazarlı Osman Fadlî Efendiye götürdü. Osman Fadlî Efendi, elini öpen İsmail Hakkı´ya; "Sen doğumundan beri, bizim halis talebemizsin." dedi. Yedi yaşında annesini kaybeden İsmail Hakkı, on yaşına gelince, Osman Fadlî Efendinin Edirne´de bulunan ilk halîfesi Abdülbakî Efendinin terbiyesi altına girdi. Abdülbakî Efendinin yanında yedi sene kalan İsmail Hakkı Efendi, ondan; sarf, nahiv, mantık, beyan, fıkıh, kelam, tefsîr ve hadîs dersleri aldı. Fıkıhta Mülteka, kelamda Şerhi Akaid adlı eserleri okudu. Okuduğu bütün eserleri kendi el yazısı ile yazdı.

İsmail Hakkı Efendi, 1674 (H.1085) senesinde, zamanın büyük alimi Osman Fadlî´den ilim öğrenmek için, hocası Abdülbakî Efendinin yazdığı bir mektubu alarak İstanbul´a gitti. Osman Fadlî Efendi ile Atpazarı´nda bulunan Kul Camiinde buluştu. Osman Fadlî, onu

eskiden tanıdığından hemen kabûl etti. İsmail Hakkı Efendi bir müddet hocasına hizmet etti ve Allah Teâlânın zikri ile meşgul oldu. Birgün hocası Osman Fadlî, onu yanına çağırarak; "Senin istidadın gelmiş." dedi. Sonra Besmele çekip, Fatiha-i şerîfeyi okudu ve üzerine üfledi. "Seni Bursa´ya halîfe yaptım." buyurdu.

Kendisi şöyle anlatır: "Hocam beni Bursa´ya halîfe olarak tayin ettiği zaman Mutavvel adlı eseri okuyordum. Hocamın Fatiha okuyup üzerime üflemesinden sonra, bende başka bir hal zuhûr etti. Hocamın bu duasından sonra ilâhî feyz ve marifetlere kavuştum. Bundan sonra ayet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerin tefsîr ve te´villerini yapmaya başladım. Muhyiddîn-i Ârâbî (kaddesellâhü sırrahu'l âlî), Abdülkâdir-i Geylanî (kaddesellâhü sırrahu'l âlî), İbrahim Edhem (kaddesellâhü sırrahu'l âlî), Üftade ve Azîz Mahmûd Hüdâyî (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Hazretlerinden manevî olarak faidelendim."

İsmail Hakkı Efendi, Bursa´ya gittikten bir süre sonra hocası tarafından Üsküp şehrine gönderildi. Burada insanlara vaz ve nasîhatta bulunmaya başladı. Bu sırada hocasının şu mektubu ile talebe yetiştirmeye başladı: "Oğlum Şeyh İsmail Efendi! Aklen ve dînen, güzel ve beğenilmiş olan şeyleri yapmalarını halka söyle. Kötü ve beğenilmeyen şeyleri yapmaktan onları men et. Kalem sûresinin kırk sekizinci ayetinde yer alan hitaba hazır ol. Sabırlı ol, şükür edici ol. Gecelerinde ibadet et. Gündüzleri oruç tut. Muttakî ol. Kötü zanna sebep olacak, töhmet altında bırakacak yerlerden sakın. Şayet

böyle yerlere davet olsan bile gitme. Nasıl olursa olsun halkı ilme ve amele davet eyle. Onları îtikadî ve amelî yönden terbiye eyle. Yanında bulundukları ve bulunmadıkları zaman onlar hakkında iyi konuş. Ne şekilde olursa olsun kendi varlığını ortaya koyma." On sene Üsküp´de kalan İsmail Hakkı Efendi, 1685 (H.1096) senesinde yine hocasının emriyle Tekfur Dağı yoluyla Bursa´ya gitti.

Din ve dünya saadetine sebep olan hocası Osman Fadlî, Kıbrıs´a gönderilince; "Canımız gitti, bedenimiz burada niye durur." diyerek, Magosa´ya gitmek üzere yola çıktı. Magosa´ya vardığı zaman hocası ile birkaç gün sohbet etti. Bir gün sohbet esnasında sohbette bulunanları bir cezbe, kendinden geçme hali kapladı. İsmail Hakkı Efendi, o sırada, Azîz Mahmûd Hüdayî (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Hazretlerinin bir ilahisini ve arkasından bir aşr-ı şerîf okudu. Bunun üzerine hocasının duasına nail oldu. Osman Fadlî Efendi, İsmail Hakkı´ya dönerek; "Seni buraya getiren mîrasındır. Çünkü senden başka kalbimde uygun bir kimseyi göremedim." dedikten sonra, parmağını İsmail Hakkı´nın ağzının ortasına koyup; "Bu nefes benden sonra sana nasip olsun." dedi. İsmail Hakkı şöyle der: "Hocam böyle buyurduktan sonra bende öyle bir zevk ve haller hasıl oldu ki, maksadıma kavuştum." Yine bir Cuma günü Osman Fadlî, İsmail Hakkı´yı yanına çağırdı. Bir tefsîr şerhini uzatıp; "Al şunu, otuz altı yıllık mahsulümdür. Allah Teâlâ sana daha ziyadesini ihsan etsin." diye dua etti. O duadan sonra İsmail Hakkı Efendide daha yüksek haller meydana

geldi. Seyyid Osman Fadlî şöyle buyurdu: “Allah Teâlâ bana öyle yüksek bir talebe verdi ki, hocam Şeyh Azîz Mahmûd Hüdayî´ye böyle yüksek bir talebe vermedi.”

İsmail Hakkı Efendi, hocasının vefatından sonra Konya, Seydişehir, Söğüt, İznik ve İstanbul yolu ile Bursa´ya geldi. Bu yolculuk sırasında hazret-i Mevlana´yı, Sadreddîn Konevî´yi ve Eşrefzade Abdullah Rûmî´yi ziyaret etti.

Sultan İkinci Mustafa Hanın, daveti üzerine, 1695 (H.1107) senesinde Edirne´ye gitti. Nemçe seferinde, orduya cihadın sevabını ve büyüklüğünü anlatarak, askeri coşturdu. Osmanlı Ordusu önce Belgrad´a vardı. Oradan Tuna´yı geçerek düşmanla çarpıştıktan sonra, kışın bastırması üzerine Edirne´ye geri döndü. Ertesi sene ordu yine Edirne´den ayrılarak Belgrad´a gitti. O sırada Sadrazam Elmas Mehmed Paşa idi. İsmail Hakkı Efendi, Elmas Paşanın hazır bulunduğu gazaların hepsine katıldı ve birkaç yerinden yara aldı. İsmail Hakkı Efendi, ordunun zaferlerle geri dönüşünden sonra yaralı olduğu halde Bursa´ya döndü ve talebe yetiştirmeye, eser yazmaya devam etti.

Hocası Seyyid Osman Fadlî´nin vefatından yirmi sekiz sene sonra, gördüğü bir rüya üzerine ailesiyle birlikte Şam´a gitti. Şam´da üç sene kadar kaldı. Sonra Allah Teâlânın izni, Resûlullah efendimizin işareti üzerine İstanbul´a gitti. Üç sene kadar Üsküdar´da kaldı. Bu sırada otuza yakın eser yazdı.

Kendisi şöyle anlatır: "Üsküdar´da iken bir gece Şeyh Üftade (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) ve Azîz Mahmûd Hüdayî´nin rûh-u şerîfleri gelip yanıma oturdu. Bursa tarafına gitmemi işaret ettiler. Sizi sağ tarafımıza alalım deyip, beni sağ taraflarına aldılar. Azîz Mahmûd Hüdayî (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) bana çok iltifat etti."

İsmail HakkıEfendi, 1722 (H.1135) senesinde Bursa´ya gitti. İlk iş olarak bir dergah yaptırdı ve ismini Câmi-i Muhammedî koydu. Dergah; mescid, semâhâne, çilehâne ve misafir odalarından meydana gelmiştir. Caminin kitabesi bizzat İsmail Hakkı Efendi tarafından yazıldı.

Ömrünün son günlerini evine çekilerek, eser yazmakla geçirdi. Yetmiş altı yaşında iken, 1725 (H.1137) senesinde Hakk´ın rahmetine kavuştu. Kabri, yaptırdığı ve bugün İsmail Hakkı Tekkesi diye anılan Câmi-i Muhammedî´nin mihrabının arkasındadır. Sultan İkinci Abdülhamîd Hanın yakınlarından Hacı Ali Paşa hem türbesini, hem de Câmi-i şerîfi tamir ettirmiştir. Kabrin üstü açıktır. Etrafında ve üstünde demirden şebeke vardır.

İsmail Hakkı Bursavî (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) buyurdu ki: "Evliyayı inkar etmeyip, muhabbet beslemek lazımdır. Çünkü hadîs-i şerîfte; "Kişi sevdiği ile beraberdir." buyruldu. Kıyamet günü bu büyükler sevdiklerine şefaat edeceklerinden, onları sevmemek uygun değildir. Onlara düşman olmak insanın helakine sebep olur." "Malûm ola ki, Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem)

12 Salât-ı Meşîş Açıklaması

Efendimizin yoluna girene farz olan, Allah Teâlâ´dan başka olan şeyleri kalbinden çıkarmaktır. Mesela; bir kimse bir iş için sefere çıktığında, önce vatanını, hısım ve akrabasını terk edip yola devam eder. Eğer kalbinde vatanının, hısım ve akrabasının sevgisi var ve fazla ise sefere rahat gidemez. Belki yola da çıkamaz. Bir peygamber gazaya çıkarken, bir işle uğraşan kimseyi gazaya götürmedi. Meşhûr sözdür ki; “Bir evde iki sarıklı olmaz!” Çünkü her biri bir tarafa çeker. Evin huzûrunun bozulmasına sebep olur. Nefis ve şeytan kalbe vesvese verince, insanın zahiri de bozulur ve kötü işler yapmaya başlar. Namazın faidesine inancı az olan kimse, kaç rekat kıldığını şaşırır. Ekseriya dînî meselelerde yanılır. Çünkü kalbi elinde değildir. Böyle kimselerin zahirleri de harabdır. Onun için sûretten hakîkate istidlal et. Arkadaşlarından ayrılma, yoksa yolda kalırsın veya dalalete saparsın! Topluluktan ayrılan helak olur. Tek olarak yola çıkma. Çünkü şeytan arkadaşın olur. Yolun başlangıcında olanlar âma gibidir önünü göremez. Her an bir tehlike ile karşı karşıyadır. Kendisine yol gösterecek birine ihtiyacı olduğu gibi, tasavvuf yoluna yeni girenin de yol göstericiye o kadar ihtiyacı vardır.

Kamil bir hocanın elinde terbiye olunan bir insan, kısa bir süre içerisinde maksadına kavuşur. Bunun misali dağlardaki meyvalar ile bahçelerdeki meyvalardır. Yani dağlardaki ağaçların meyvaları terbiye ve bakım görmedikleri için geç olgunlaşır ve tatlı olmazlar. Fakat bostanlarda bahçıvanların bakımıyla yetişen ağaçların meyvaları hem kısa zamanda olgunlaşır hem de çok

lezzetli olur."

Bursalı İsmail Hakkı hazretleri yazmış olduğu şiirlerinde Hakkı mahlasını kullanmıştır.

İsmail Hakkı Bursavî´nin 106 adet eseri vardır. Bunlardan altmış kadarı Türkçe olup, sade bir üslûp ile yazmıştır. Eserlerinden bazıları şunlardır:

1) Tefsîr-i Rûh-ul-Beyân: Kur´ân-ı kerîmin tefsîridir. İsmâil Hakkı Hazretleri bu tefsîrinde şöyle buyurur: "Mânevî pederim, Şeyh-i Ekber Muhyiddîn-i Arabî Hazretlerinin delâleti ile, bir gün rüyamda Resûlullah Efendimiz bana lütfedip arkamı sığadılar. Tatlı bir ifâde ile; "Ümmetim için bir tefsîr yaz!" diye emir buyurdular. Bunun üzerine Allah Teâlâdan ve Resûlullah Efendimizin rûhâniyetinden yardım isteyerek üç ciltlik bir tefsîr yazdım." Bu tefsîr hem İstanbul´da hem de Mısır´da basılmıştır. Daha ziyâde bir vaaz tefsîridir.
2) Şerh-i Muhammediyye (iki cilt),
3) Şerh-i Mesnevî (iki cilt),
4) Şerh-i Pendi Attâr,
5) Şerh-i Bostân,
6) Şerh-i Hadîs-i Erba´în,
7) Risâle fî İlm-i Hadîs,
8) Kitâb-ül-Kebîr,
9) Kitâb-ün-Netîce,
10) Şerh-i Mukaddime fî İlm-i Nahv,
11) Şerh-i Fıkh-ı Gîydânî,
12) Hüccet-ül-Bâliga,
13) Kenz-i Mahfî,
14) Nakd-ül-Hâl,
15) Risâlet-ül-Câmi´a,

16) Risâle-iVerdiyye,
17) Şerh-i Şuab-il-İmân,
18) Vesîlet-ül-Merâm,
19) Şerh-ul-Âdâb,
20) Kitâb-ül-Envâr,
21) Sülûk-ül-Mülûk,
22) Silsile-i Nâme-i Celvetî,
23) Kitâb-ül-Mir´ât,
24) El-Vâridat-ül-Kübrâ,
25) Hutab-ul-Hutabâ,
26) Risâle-i Vahdet-i Vücûd,
27) Şerhu Salât-iş-Şifâ,
28) Esrâr-ul-Hac,
29) Şerhu Dibâce-i Kasîde-i İbn-i Fârid,
30) Şerh-ul-Mukrî el-Cezerî fî İlm-it-Tecvîd,
31) El-Vesâyâ fil-Uhûd,
32) Risâlet-ün-Nesâyih,
33) Dîvân,
34) Şerh-i Salâtı-ı İbn-i Meşiş

SALÂT-I MEŞÎŞ

Bu salavât Abdüsselâm İbn-i Meşîş (Kaddesellâhü sırrahu'l âlî) tarafından tertip edilmiştir. Çokça açıklaması yapılan salavâtlardandır. Bazı cemaat guruplarının günlük virtleri arasında da yer almaktadır. Bu sebepten dolayı salavât-ı şerîfeden günümüz insanının faydalanması için açıklama yazmak gerekli görüldü.

Salavât-ı şerîfe ve açıklaması için Mecmuat-ül Ahzâb ´[I]ın metni ve zeylindeki (kitap kenarındaki ilave bölüm) **İsmail Hakkı Bursavî (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) nin açıklaması temel kabul edildi.** Fakat ifade tarzı sâde ve yalın olmasına rağmen günümüz insanına ağır gelecek lisanı vardır. Ayrıca tarafımızdan ilâveler ve kısaltmalar yapılmıştır. Sadeleştirilirken konuya sahip çıkılmış, metin yönünden serbest davranılmıştır. Bu sebeple yeni bir açıklama gibidir. Yapılan açıklamaların aslı onlardan alınan incilerdir.

Yine kitaptaki Abdulganî Nablûsî (Kaddesellâhü sırrahu'l âlî)´nin şerhinden yararlanıldı. Muhyiddin Ârâbî Hazretleri (Kaddesellâhü sırrahu'l âlî) ve Abdülkadir Geylani (Kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Hazretleri´nin salavât-ı şerîfelerinden zenginleştirildi. Bunlar bazı alıntılar yapılarak bilgilerde ilâve edildi. yanında gerekli açıklayıcı Salavât-ı şerîfe ve açıklama ile Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz en güzel şekilde anlatılmaya ve tanıtılmaya çalışılmıştır.

16 Salât-ı Meşîş Açıklaması

Açıklamadaki bilgiler bizim kendimizden bir katkı olmayıp hakîkât membaının anlayışımıza düşen ihsanlardır. Yazmak ve açıklamak haddimizi aşan nispettedir.

Büyük insanların haline ve makamına bizler elbette ulaşamayız. Fakat onların anlatmaya çalıştığı konular ve ilimler hakîkâti itibari ile değişme göstermez. Eğer ki yanlış bir öğreti bir kalemden akarsa, bunu düzeltecek himmet ve kudretler, büyüklere ihsan olmuştur. Bizler itikadımızı ehl-i sünnetten uzak tutmadıktan sonra korkulacak durum da olmaz. Ameller niyetlere göre tecelli eder.

Gayemiz, bu salavâtın şerhini okuyan insanda Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize aşırı bir sevgi oluşması ve O´nun ümmeti olduğu için iftihar edeceği olmasıdır.

Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz, Seni çok seviyoruz. Bizi, Allah´ım Sen´de çok seversin. Allah´ım, bu sevgi yüzüne bizi ve ahiretimizi güzel kılmanı dileriz.

İhramcızâde İsmail Hakkı

بِسْــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللَّهُمَّ صَلِّ عَلى مَنْ مِنْهُ انْـشَـقَّتِ ٱلاَسْـرَارُ

***

وَانْفَـلَـقَـتِ ٱلاَنــْوَارُ

***

وَ فِيـهِ ارْتَـقَـتِ الْحَقائِـقُ

***

وَ تَـنَزَّلَتْ عُلُومُ آدَمَ فَـاَعْجَزَ الْخَلاَ ئِـقَ

***

وَلَهُ تَضَاءَلَتِ الْفُهُومُ فَلَمْ يُدْرِكْهُ مِنّا سَابِقٌ وَ لا لاحِقٌ

***

فَرِيَاضُ الْمَلَكُوتِ بِاَزْهارِ جَمَالِهِ مُونِـقَـةٌ

***

18 Salât-ı Meşîş Açıklaması

وَ حِيَاضُ الْجَبَرُوتِ بِفَيْضِ اَنْـوَارِهِ مُتَدَفِّقَةٌ

***

وَ لاَ شَىْءَ اِلاَّ وَهُوَ بِه مَنُوطٌ

***

اِذْ لَوْلاَ الْوَاسِطَةُ لَذَهَبَ كَمَا قِيلَ الْمَوْسُوطُ

***

صَلا ةً تَلِيقُ بِكَ مِنْكَ اِلَيْهِ كَمَا هُوَ اَهْلُهُ

***

اَللَّهُمَّ اِنَّهُ سِرُّكَ الْجَامِعُ الدَّالُّ عَلَيْكَ

***

وَ حِجَابُكَ ٱلأَعْظَمُ الْقَآئِمُ لَكَ بَيْنَ يَدَيْكَ

***

اَللَّهُمَّ الْحِقْنى بِنَسَبِه وَ حَقِّقْنى بِحَسَبِهِ

***

وَ عَـرِّفْـنى اِيّاهُ مَعْرِفَـةً اَسْلَمُ بِـها مِنْ مَـوَارِدِ الْجَهْلِ

***

وَ اَكْـرَعُ بِـهاَ مِنْ مَـوَارِدِ الْفَضْلِ

***

وَ اَحْمِلْنى عَلى سَبِيلِه اِلى حَضْـرَتِـكَ حَمْلاً مَحْفـُوفًا بِنُصْرَتِكَ

***

وَ اقْـذِفْ بِى عَلى الْبَاطِلِ فَاَدْمَغَهُ

***

وَ زُجَّ بِى فى بِحَارِ الْأَحَدِيَّةِ

***

وَ اَنْشُلْنى مِنْ اَوْحَالِ التَّوْحِيدِ

***

وَ اَغْـرِقْنى فى عَيْنِ بَحْـرِ الْوَحْدَةِ حَتّى لا اَرى وَ لا اَسْمَعَ وَ لاَ اَجِدَ وَ لاَ اُحِسَّ اِلاَّ بِهَا

20 Salât-ı Meşîş Açıklaması

***

وَ اجْعَلِ اللَّهُمَّ الْحِجاَبَ ٱلأَعْظَمَ حَياةَ رُوحِى

***

وَ رُوحَهُ سِرَّ حَقِيقَتى

***

وَ حَقِيقَتَهُ جاَمِعَ عَوالِمى بِتَحْقِيقِ الحَقِّ ٱلأَوَّلِ

***

يا اَوَّلُ يااخِرُ يا ظاهِرُ يا باطِنُ

***

اِسْمَعْ نِدائى بِما سَمِعْتَ بِه نِداءَ عَبْدِكَ زَكَرِيّا عَلَيْهِ السَّلامُ

***

وَ انْصُرْنى بِكَ لَكَ

***

وَ اَيِّدْنى بِكَ لَكَ

***

وَ اجْمَعْ بَيْنى وَ بَيْنَكَ وَ حُلْ بَيْنى وَ بَيْنَ غَيْرِكَ

***

اللّٰهُ اللّٰه اُللّٰه

***

اِنَّ الَّذى فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْاَنَ لَرَادُكَ اِلى مَعادٍ 3

***

ربَّناَ آتِناَ منْ لدُنْكَ رَحْمَة وَ هَيِّءْ لَناَ منْ اَمْرناَ رَشَدًا 3

***

اِنَّ اللّٰهَ وَ مَلٰئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلى النَبِّيِّ ياَ اَيُّها الَّذينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْليمًا

وَ الْحَمْدُ للّٰهِ رَبِّ الْعالَمِين

SALÂT-I MEŞÎŞ AÇIKLAMASI

بسـم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد
وعلى اله وصحبه وسلم اجمعين

Allah´ım, temiz, seçilmiş, sevgilin ve razı olduğun kulun Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize salât ve selâm ederiz. Bu salavât-ı şerîfe Hazreti Şeyh, rabbânî ilim sahibi, arif-i billah, Abdüsselâm İbn-i Meşîş (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) tarafından bizlere hediye edilmiştir. O öncekiler ve sonradan gelenler arasında iftihar edilecek ve kerâmetleri ile meşhûr sultandır. Kutuplar, ricâl-i gayb ve evliyâlar sırrını takdis ederler.[II]

Bu salavât-ı şerîfe evliyâullâh katında makbuldür. Derleme gibi olmayıp bizzat Allah Teâlâ tarafından ihsan edilmiştir. Devamlı okunan dualar arasında önemli bir yere sahiptir.

İsmail Hakkı Bursavî bu salavât-ı şerîfe hakkında bir Türkçe açıklama yazmış ve başkaları da yazacaktır. Hepsi Fahri Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´e olan sevginin ifadesinden başka bir şey olmayacaktır.

Bu salavât-ı açıklamaya teşebbüs etmek aciz kulların bir kârı değildir.

Biliyoruz ki, bu açıklama ile insanların gönülleri keşif ve

feyz bahçelerine ulaşacaktır. Bu bize ve okuyanlar için de, rahmet vesilesi olacaktır.

Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz buyurdu ki;

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ: وَاللّٰهِ لأَنْ يُهْدَى بِهُدَاكَ رَجُلٌ وَاحِدٌ خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ

“Vallahi, senin hidayetinle bir tek kişiye hidayet verilmesi, senin için kıymetli develerden müteşekkil sürülerden daha hayırlıdır.”

Bir insanın kurtuluşuna sebep olmak, sürülerce develerin sahibi olmaktan daha fazla şükür sebebidir.

Halkın ağzında salâvatlar sayısızdır. Mahlûkâtın anlayışı, yaratılış gereği ve Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize olan bağlılığı ile duâ ve niyazında bir kuvvet ve tesirler bulunur.

Yaratılış Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize bağlı bir olgudur. İleride bu konu gelecektir. İnsan bu tesirler çerçevesinde bütün halleri ve fiilleri ile etki altındadır. Bu nisbetiyle de hayatını düzenler. Bu çalışma ile kazanılan bir şey olmayıp Allah Teâlâ’nın bir kaderidir. Ameller çalışmalar ile elde edilse de, faziletler Allah Teâlâ’nın karşılıksız bir ihsanıdır. Bu yorum götürmeyen meseleler arasındadır.

Saâdettin Hamevî (kaddesellâhü sırrahu’l âlî) Hazretleri buyurdular ki; “On iki bin salavât-ı şerîfe tespit edilmiştir. Bir kısmı Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz tarafından ümmetine

öğretilmiş, diğer kısımları ise; arş-ı âlânın eteklerine yazılmış ve evliyâullâha ilham ve keşif yolu bildirilmiştir."

On iki bin salavât-ı şerîfe´nin sırrındaki işaret, insanın kalbine inen ilâhi feyizlerin ve zevklerin mertebeleriyle ilgilidir. Bu ise insanda on bir mertebeden gelir. Feyiz, insana Allah Teâlâ tarafından inerken;

Levh→kalem→arş→kürsî→yedi semâ = 11

Bu toplamı Zat-ı ehadiyyet-e [Allah Teâlâ'ya] itibar ile adet on iki olur. Her mertebede 1001 Esmâ (isimler) vardır. Her mertebedeki bu isimlere bağlı birer salavât-ı şerîfe düşünülürse on iki binin sırrı açığa çıkar. Hakîkât-ı Muhammediye [III], on iki bin isimle ve sureti ile tecelli etmektedir. Mertebelere ve hakîkâtlere göre farklılık gösterir. Bu ise yaratılmışlar üzerinde bir mecbûri gerçektir. Mahlukat hangi ismin veya isimlerin etkisi altında ise, ona göre Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize o salavât-ı şerîfeyi okuma kudretine haiz olur.

Bir başka yönden ise; لا اله الا الله on iki harf olduğu gibi, محمد رسول الله ´da on iki harfdir. Her harfin karşılığına bin adet salavât taksim olundu. Bu sebepten dolayı insan; nefis, kalp, ruh, sır, hafi, ahfa ve natıka gibi menzillerde bulur [IV]. İnsân-ı kâmil bu makamları geçmiştir. İnsân-ı kâmil bir isim gibi söylenildiğinde, sayılan mertebelerin tecellisi açığa çıkar. Kur´ân-ı Kerim´de;

وَ اِنَّ يَوْمـًا عِنْدَ رَبِـّكَ كَـاَلْـفِ سَنَـةٍ مِـمّاَ تَعُـدُّونَ

"Rabb´in katındaki bir gün, sizin sayacaklarınızdan (yani

insanların kullandığı yıl hesabına göre) bir yıl gibidir[V]" (Hac 47) buyrulduğu üzere, hakikâtler sûretler üzerine, manalar ise lafızlara göre geniştir.

Hakîkâtler, suretlerden geniştir. Hikmet ehli, bir hakîkâte ikinci, üçüncü vb. manalar verirler. Lafızlardaki rumuzları açığa çıkarırlar da hayran kalırsın. Hayır ehli de, bu sırları kabul etmekte çok daha isteklidir. Bunun benzeri şu olabilir. Bir çiçek için şair bin mana üretir. Bunun sonunu da getiremez. Hakikât bir iken, suret geçici ve izâfi olduğundan elbiseler gibidir. Suret insanın elbise değiştirdiği gibi değişir durur. Böylece suret hakîkât yanında basit kalır. Sıfatlar sureti temsil ederken, hakîkât zât-ı temsil ettiğinden kuvvetli ve temel öğedir. Mesela zaman bir birim iken gelecekten geçmişe bakınca çeşitli şekilde görüntüler verir.

Gönül manaları anlama kabiliyeti ile dolu olursa, bir harfe bin mâna, bir kelimeye bir kütüphane dolusu mâna verirde, gönül bu hususta bir yorgunluk duymaz.

اَللَّـهُمَّ صَلِّ عَلى مَنْ مِنْـهُ انْـشَـقَّتِ اْلاَسْرَارُ

“Allah´ım sırların kendisinden fışkırdığı Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize salât etmeni niyaz ederim.”

[Not: Daha önceki hazırladığımız bütün yazılarda “salât et” “… et” vb. duâ ibarelerini kullandığımız için Allah Teâlâ’dan afv ve maehmamet dileniyorum. Bir memur “Emir sigasını” bir üst amirine dahi kullanamazken bizler (Müslümanlar) Allah Teâlâ’yı emir eri gibi addederek (sehvende olsa) büyük hata içinde olduğunu zaman geçtikçe anladık. Türkçe kelamda alışılagelmiş bu galat ifade tarzı zamanla ahlaken kabalaşma ve serleşme halini almış ve adet olagelmiştir. Binanen aleyh Allah Teâlâ’ya ve Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve selleme karşı **“seslerinizi yükseltmeyin”** demeyi biz bağırma olarak algılamışızdır. Aslında **“haddinizi aşmayın”** terbiyeli ve saygılı olun demek manasına gelebilirken bu hali görmezden gelmişizdir. Bu hatalı durum için tekrar ve tekrar tövbe istiğfar ederim. **İhramcızâde İsmail Hakkı**]

Tövbeye muhtaç ne sevaplarım var,
Günahlarım ise lisana gelmekten hicab duyar
Tövbesi bile tövbeye muhtaç

Allah´ım salâtını yaratılış ve ilâhi sırları kendisinde toplayan ve O´ndan âleme dağılan Hz. Peygamber

(sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize yap. Çünkü O, ilahi sırların sahibidir. Zat-ı ilâhinin muhâtabıdır.

Nûrâni kalem harflerini yazmak için muhtaç olduğu, kelimelerin ancak O´nunla manaya geldiği Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize salât olsun.

O besmeledeki noktanın topladığı sırların hepsi O´dur, kâinattaki işlerin olması için söylenen كن deki noktanın da kendisidir. Besmeledeki noktanın yorumları çok yapılmasına rağmen كن deki noktanın izâhatı fazla bildirilmemiştir. Besmele kâinatın devamına sebep iken كن deki nokta varlığına sebeptir. Çünkü irâde-i küllinin, yani Allah Teâlâ'nın irâdesinin varlıklar üstü muradı ile alemler takdir edilmiştir. Bu noktaların her ikisi de Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´dir. Çünkü Allah Teâlâ'nın Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihî) Efendimizle olan münasebetini beşeri olgularla anlamak mümkün değildir. Aşık ile sevgilisi arasındaki münasebetin yorumları üzerine nice diller dökülmüştür. Fakat sonuç şudur denecek bir şeye varılamamıştır.

Fazilet hazinesinin de sahibi Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihî) Efendimizdir. O bu hazineyi mahlûkâta ve isteyenlere kabiliyeti miktarınca veren, âlemlere rahmet olarak geldi.

اَللّٰهُمَّ Genellikle duaların başında gelir. Çünkü bütün isimlerin manalarının toplandığı isimdir. Allah Teâlâ'nın bütün isimleri ile istiyorum demektir. Bu söz ile

isteklerin istenmesi, İsm-i Âzam (en büyük isim) ile istemek demektir. İsm-i Âzam[VI] ile dua edilirse ret olmaz ve istenilen şey onunla verilir. Ayrıca Hasan Basrî (radiyallahü anh) "bu lafız, bütün duaların toplamıdır" buyurdu

صَلِّ Allah Teâlâ'dan istemektir. Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize salât etmek duâsı; Allah Teâlâ'nın peygambere ikrâm ve nimetini artırması, meleklerin rahmet ve istiğfâr etmesi, kulların ise Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizi sebep kılarak kendine dua etmesidir. Allah Teâlâ'nın Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize ikrâmı, şerefinin ziyadeleşmesi ile (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´in kullara vesile olması ve Allah Teâlâ ya yakınlığın artmasına sebep olmasıdır.

Dualar Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihî) Efendimizle kabul edilir. Duaların başı ve sonu salavât-ı şerîfe olursa kabul edilen dua yaptığını kabul etmelidir.

Dua fakirlerin amirlere hediyesi gibidir. Mesela dilenci dua ile ister ve menfaati üzerine çeker. Namazın sonundaki salât, başka duaya gerek bıraktırmaz. Kim namazında salavât-ı şerîfe okumazsa, namazı kabul edilmediği gibi, ret edilir. Namazda salavât-ı şerîfenin farz olduğu mezhepler vardır.Namaz kılındıktan sonrada arifler on bir kere salavât-ı şerîfe getirirler. Aksi takdirde Allah Teâlâ'dan feyz alamazlar. Niçin Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize salavât getirilmesin; çünkü ruhu ilk küll-i ruh olan akl-ı

evvelden[VII] üflenmiştir. Bu cihetten ne kadar salavât getirirsen, kendi özünü o kadar ihya etmiş olursun. Fakat insanlar bu sırdan gaflet ederler. Salavât ile kul Allah Teâlâ'ya ibadette yakınlık sağlar. Yakınlığın artması ise, Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin yüksek makamına tevessül etmek iledir. Allah Teâlâ'nın (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´e salâtı ise, her şeyi geçer ve hiçbir şeye muhtaç olmaz. Kulun salâtı ise, Allah Teâlâ'nın rızasına ulaşmak içindir. Salât kapısı ile, Allah Teâlâ'ya kavuşmak ve hayır kapılarını açmak demektir. Bu şekilde kerâmetler meydana gelir. Salavât-ı şerîfe getirenlerin yakınlaşması büyük şeydir. Sevenlerin sıdkına alâmet, vuslatı isteyenlere sığınaktır. Bir insanın salât etmesi Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin ona salât etmesidir. İnsan ise, (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´in adının sûretidir. Muhammed ismindeki mim, insanın başıdır.

Kulların Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihî) Efendimize salavât getirmesi gereklidir. Geçerli olan bu hüküm Adem (aleyhisselâm)´dan kıyamete kadar devam etmektedir. Adem (aleyhisselâm)´a konuştuğu zamandan beri çocuklarına verilen bir emirdir.

Fakat Allah Teâlâ'dan başka hiçbir şey Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize hakkıyla da salât edemez. Allah Teâlâ'nın salâtı zat-ı ve fiilleri vasıtaya muhtaç olmamaksızın olur. Zuhur eden şeyler, keşiflerin hepsi Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´in sebebiyledir.

Küfrün karanlığı Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) ile yok olur. Allah Teâlâ bir kimseye iman verecekse bir örtüyü kaldırır gibi karanlığını kaldırır. Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz ise örtünün kalkmasına sebeptir.

Yaratılışın evveli Rûh-i Muhammedî, sonu ise insâniyetin yaratılışıdır. Yani bütün kâinâtın yaratılışının başlangıcı ve kökü Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizdir.

Kâinattan kasıt, ruhlar ve cisimlerdir. Ruhlar ve cisimlerin hepsi, bir hakîkâti ve sırrı bünyesinde taşır. Eşya, isimleri ve sıfatları yüzünden farklılaşır. Çünkü âlemin vücudunda yani bireylerinde özellik olarak vardır. Âlem her türlü vasıfları ile Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizden intişar etmiştir. Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz yaratılışta da rûhanî yönü ile her şeyden öncedir. Rûhâni ve cismânî cihetlerin özü ve geldiği yerdir. Nitekim hadîs-i şerifte gelir,"Allah Teâlâ önce benim ruhumu yarattı."

Ne kadar esrâr-ı rûhâni varsa, hepsi Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin rûhâniyetinden ayrıldı. Peygamberlerin ve evliyâların ve diğer insanların ruhları da, O´ndan ayrılan tâli unsurlardır. Onun için buyurdu ki, "Ben peygamber iken, Adem (aleyhisselâm) çamur ve su içinde idi." Yani yaratılış itibârı ile sonra gelmiş olsa bile Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz mahlûkattan önce yaratılmıştır.

O´nun peygamberlik sırları, fiilleri ve diğer halleri Allah Teâlâ´ ın koyduğu esâslara göre vakti gelince tecelli etmiştir. Görünüşte mübârek vücutları sonradan gelmiş olsa da. Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz "Biz sonradan gelmiş, geçmişleriz" buyurdular. Zira arş-ı âlâ´dan önce cism-i külli vardır. Buna heyûla-i külli[VIII] derler ki, cümle feleklerin, unsurların ve doğuşların mayasıdır. Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin ruhâniyeti cisimler âlemine göre öncelik taşımakla cism-i külli sureti ile tayin olmuştur. Bu itibârla cihet-i cismâniyeleri dahi bütün mahlûkattan önce oldu. Buna göre arş ve arşın kapladığı takdir edilen cisimlerin sırları, Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin cisimlerinden çıktı. Bunun üzerine Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz kendine mahsus unsurları ile öncelik sahibi oldu. Kainâtın yaratılışı bu hakîkat üzere tamam oldu.

Zirâ mübârek ruhları ruh-u câmî olduğu gibi, cisimleri de cism-i kâmil idi. Yaratılmışlardan ve diğer peygamberlerden O´nun şemâil-i ve hilye-i şeriflerini[IX] derleyecek, toplayacak, kemâline ulaşacak ve tamamlayacak biri gelmedi ve gelmeyecektir.

Fakat onun arkadaşları Fahri Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin özelliklerinden bir kısmını almışlar ve nisbetini devam ettirmişlerdir. Mesela dört halife Hz. Ebûbekir Sıddîk, Hz. Ömer Fâruk, Hz. Osman Zin-nûreyn ve Hazreti Ali (radiyallahü anhüm) Efendilerimiz ayrı

ayrı sırlardan bir sır taşımışlardır.

Hz. Ebûbekir Sıddîk (radiyallâhü anh) Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihî) Efendimizin arkasında cemaat olarak uyduğu en büyük insan, Hz. Ömer Fâruk (radiyallahü anh) tebliğin zor günlerinde desteğine muhtaç olduğu insan, Hz. Osman Zi'n-nûreyn (radiyallâhü anh) üçüncü bir kızım olsa Ona yine verirdim dediği güzîde damat ve zenginliğini peygambere ikrâm eden zamanın en büyük aristokratı Hazreti Ali (kerremallâhü veche) Efendimiz ise hicrette emanetleri yerine teslim etmek için ölüm döşeğinde huzur uykusuna yatırdığı ve savaşlarda düşmana korku saldığı en büyük kahramanı.

Fakat Hazreti Ali (kerremallâhü veche) Efendimiz ilm-i ledün sırlarının kaynağı olduğundan bugün hala ilgi odağı olmaktadır. Çünkü dünyevî işlerin hakîkâtlerini oluşturan bu ilim hala insanları kendine cezp eder. Hz. Ömer Fâruk (radiyallâhü anh), "Hazreti Ali (kerremallâhü veche)´nin bulunmadığı topluluk içinde müşkül bir mesele çıkmasından Allah Teâlâ'ya sığınırım" demiştir.

Tasavvufî alana girdiği için Hazreti Ali (kerremallâhü veche) Efendimiz üzerine çok şeyler yazmak gerekir. Kısaca şahsiyeti hakkında şunları söyleyebiliriz.

Cabir bin Abdullah el-Ensari (Radiyallâhü anh)den naklen, Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihî) Efendimiz şöyle buyurdu :

34 Salât-ı Meşîş Açıklaması

"Allah Teâlâ, her peygamberin zürriyetini kendi sulbünden kıldı, benim zürriyetimi ise Ali'nin sulbünden kıldı"

Tirmizi İbn-i Ömer (radiyallâhü anh) den şöyle rivayet etti. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihî) Efendimiz ashabı birbirine kardeş yaptı. Hazreti Ali (kerremallâhü veche) Efendimiz gözleri yaşlı olarak Fahri Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize geldi ve şöyle dedi. "Ya Rasulüllah, ashabı birbirine kardeş yapmışsın, beni kimseye kardeş yapmadınız!" Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihî) Efendimiz "Ya Ali (kerremallâhü veche), dünya ve ahirette sen benim kardeşimsin" dedi.(Tirmizi)

Hazreti Ali (kerremallâhü veche) Efendimiz olaylar karşısında Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihî) Efendimizin "Ya Ali, sen Kâbe durumundasın. Sana gelirler, sen gitmezsin. Bu kavim eğer sana gelip de bir işi teslim ederlerse kabul et. Gelmezlerse sen ileriye varma" emrine itaat ederek yaşamıştır.
Sonradan gelecek insanlar sevgilerinde aşırılığa kaçacaklarını bildiğinden kabrini bile oğullarına saklamalarını emretmiştir. Çünkü Hazreti Ali (kerremallâhü veche) Efendimiz varlığını Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihî) Efendimize borçlu olduğunu çok iyi biliyordu. Halifelik sırasını bile en sona bıraktı ki, Fahri Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin arkadaşlarının kıymetleri diğer insanlara

ulaşsın içindi. Ayrıca Hazreti Ali (kerremallâhü veche) Efendimiz Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihî) Efendimizin vefatından sonra doğabilecek fitneyi daha ileriki yıllara çekerek Fahri Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin dünyayı terk edişinin acısı yanına ikinci bir acıyı ümmete yaşatmadı. O fitne dönemlerinde ki ağır yükü taşıyacak kişi idi. O gelecekle ilgili haberleri bilen ender sahabelerdendi [X]. Müslümanların dinleri tamamlanmış olmasına rağmen, sosyalleşmeleri ve devletleşme temellerinde O´nun sabır ve sonsuz ilmi kaynak olmuştur. Bu ümmete ihsan edilmiş büyük nimetlerdendir.

Fakat şurası da unutulmamalıdır ki, siyasî hayat içinde olan insanların dinleri ile ilgili halleri yöneticilikleri ile eşleştirilmemelidir. Çünkü siyaset Hak yolunun gereği olmayan işleri insanlara yaptırmıştır. Bu sebeple Hazreti Ali (kerremallâhü veche) Efendimiz çok sıkıntı çekmiştir. O eşit veya birbirine yakın seviyedeki insanların dengelerini sağlayan kişi olmuştur. Gönüllerin dünya istekleri ve içtihatları ile karıştığı anda, dinin yüceliği ile nefislerin birbirine çakıştığında ancak ilmin kapısı Hazreti Ali (kerremallâhü veche) Efendimiz tarafından sakinleştirildi. Bu Allah Teâlâ'nın Ümmeti Muhammede (sallallâhü aleyhi ve sellem) bir ikramıdır.[XI]

Konumuza dönelim;

Kur´ân-ı Kerim´de; فَتَبَارَكَ اللّٰهُ احْسَنُ الْخَالِقِينَ "Musavvir ve mukaddir olanların en güzeli olan Allah Teâlâ pek mübârektir."(Mü´minûn, 14) buyruldu. Bu ayetin tecellisi

Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizdir. Allah Teâlâ`ın zatı dahi Fahri Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin yaratılışına hayrandır.

Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz sûret ve sırları toplayıcı ve hakîkatine başlangıç olduğu gibi, ilâhî âleme de zat, sıfat ve ef´âlin zürriyetine esâs ve kemâlatların hepsine mazhâr oldu.

Başkaları yani melekler, peygamberler, evliyalar ve insanlar hakîkatlerin sırlarına Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz ile kavuştular. Hakîkatlerin neticelerini suretini de Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin cemâliyetinde gördüler.

Kim gördü cemâli esrârı

Gelmedi, Muhammed Ârâbi

O vücud-u şeriftir, Hâfi

Küntü Kenzin zürriyetinin sebebi

İlâhi sırların kitapları üçtür.

a-Âfâk Kitabı [Dış alemlerin]

b-Enfüs Kitabı (Gayb alemlerinin ve batını müşâhedelerin)

c-Kur´ân-ı Kerim

Bu üç kitabın aslı da Hakâyık-ı Rahmet Kitabı[XII] dır.

Allah Teâlâ'nın gönderdiği dört ilâhî kitapta bunlara

işaret eder. Arif-i billah olanlar tertip üzere bu kitapları okurlar ve hakîkatlerine kavuşur, bilgi sahibi olurlar.

Sırların çıktığı ve toplandığı yer Kur´ân-ı Kerim iken salavât-ı şerîfeyi yazan Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizi kabul etmesine sebep nedir? diye sorarsan şu cevabı vermek gerekir.

Kur´ân-ı Kerim zahiri itibâr ile sözdür. Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz ise zahiri itibar ile fiildir. Söz ise fiil üzerine bağlıdır.

Kur´ân-ı Kerim´de; نَزَلَ بِـهِ الرُّوحُ ٱلأَمِينُ عَلىَ قَلْبِكَ "Onu Sen´in kalbin üzerine Rûh-ul Emin indirdi." (Şuara 193.194) buyruldu. Yani Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz Kur´ân-ı Kerim´in nüzul ettiği yerdir. Eğer bu kalp olmasa idi, Kur´ân-ı Kerim´in sırları bilinmezdi. Bundan dolayı sırların çıktığı yer olmak Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize layık oldu. İşte bunun gibi, Kur´ân-ı Kerim´e bakan, Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin yüzüne bakmıştır. Akside böyledir. Yani (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´e bakanda, Kur´ân-ı Kerim´e bakmıştır.

Bu makamda kalp, hüviyet[XIII] ile bir oldu. Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizden dağılan esrar aslında enfüs, âfak ve hakîkatteki hüviyet-i hak´tır. Gizli ve açık her şeyden hüviyet kazanacak eşyanın da sırrı Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizdir.

Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) kulluğu, rabb´lığı

ve mahlûkâtı her şeyi bünyesinde toplamıştır. Vücud-u İlâhiye´ye şümûlü var iken Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz zatını kulluk makâmında tutardı. Kulluğuna da hiçbir mahluk erişemedi. Beşerin ihtiyaçlarından korunmuş idi.

Gözü Allah Teâlâ'nın varlığından ayrılmaz iken yinede haddini aşmaz, başka alemlere iltifat etmez ve kibirlenmezdi. Bu sırra istinaden Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz;

"Rabb'im tarafından doyurulurum" buyurur, günlerce aç durur; "benim gözüm uyur, kalbim uyumaz" buyurur geceleri devamlı ibadet ederdi. Bu normal insanlara uygun bir şey değildir.

وَ انْفَلَقَتِ اْلانـْوَارُ

“Nurların kendisinden infilak ettiği Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize salât edersin.”

O, beyaz incidir. Fakat kırmızı yakutlar ve elmaslar O'ndan çıkar.

Nur olarak bilinen eşyaların nurları (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz den zuhur etti. Güneş, ay, yıldızlar ve diğer nur saçan mahlûkât [ruhun nuru, kuvvetin nuru, aklın nuru, imânın nuru, Kur´ân-ı Kerim´in nuru, tecelli nurları] nurlarını ondan aldılar. Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz, “Allah Teâlâ en önce benim nûrumu yarattı” buyurdu.
Kur´ân-ı Kerim´de; قد جـاءكم من الله نـور “Şüphe yok ki, size

Allah Teâlâ tarafından bir nur gelmiştir.” (Mâide 15)

Allah Teâlâ kendine “Nûr” ismini verdiği gibi[XIV], Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz en önce yaratılan nur olmak nedeni ile “ Nûr ” u layık gördü.

Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) Allah Teâlâ’nın nuru olduğu gibi, hem önceliği ve özellikleri tamdır. Bu nedenle “yaratılmışların en faziletlisi” oldu. Çünkü nurların aslı ve tümü Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´dir. Bu nur bütün nurlardan daha güzeldir. Yusuf (aleyhisselâm)´ın güzelliği, Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin cemâlinden doğmuştur. Arş

bünyesinde taşıdığı cisimler ve nurlar ile Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´den yaratılmış ve O´nunla bekâ bulmuştur.

Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz diğer şeyler gibi yaratılışın mertebelerinden inerken nurunu kaybetmedi. Arş ise sahip olduğu nurları Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizden emânet alarak durur. Yoksa hariçten nûrâniyeti yoktur.

Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize Kur´ân-ı Kerim´de وسراجا منيرا (Ahzâb 46) "Nurlar saçan kandil" buyruldu. Bu nur eşyanın aslında olan hakîkât nurlarının bilinmesine sebep olur. Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´in nuru aydınlattığı halde diğer kandiller gibi eksilme göstermez ve şûlesi de kesilmez.

Ümmetin alimlerine ve beşeriyet âlemine verilen şeriât ilimleri, tarikât kazançları, mârifet nurları ve hakîkât sırları bu kandilden dağıtılır. Her taraftan aydınlatma özelliği de vardır. Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz وجعلنى نورا "Allah Teâlâ beni nûr kıldı" buyurdular. Bu nurdan dolayı "namazda arka tarafımı görürüm" diye buyurarak, altı yönü gördüğünü ümmetine haber verdiler.

Çünkü birdir yanında bütün cihetler

Her yandan görürüsün kainâtı

Sen-i gören görür cihanın her yerinde

İstersen sırrı, çünkü O nurdan yaratıldı

Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin hakîkâtinde iki nur, yani Nübüvvet ve velâyet nurları vardır.

Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) bu alemden ayrıldıktan sonra zahire (dünya) bağlı olan nübüvvet nurlarını İslâm´ın özünde, velâyeti Hazreti Ali (kerremallâhü veche) Efendimizde bıraktı. Nübüvveti, velâyeti, şeriatı ve nuru Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin bakî olduğu için başka bir peygamber gelmeyecektir. Çünkü Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz (bizlerin anlayışına sığmayacak şekilde) ölmemiştir.

Velâyet nurları, bâtınî nübüvvettir. Hazreti Ali (kerremallâhü veche) Efendimiz ve ehl-i beyt ile bugüne kadar devam etmiştir. Bu nübüvvet Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihî) Efendimizin şer-i nübüvveti gibi kıyamete kadar devam edecektir. Evliyalar bu velâyetin sırrı ile tasarruf eder. Veliliğin sırları aynı eşya gibi insanlara miras kalmıştır. Bu fazilet çalışma ile kazanılandan çok büyüktür. Hz. Ömer Faruk (radiyallâhü anh) bu sırra binâen Hazreti Ali (kerremallâhü veche) Efendimizin kızı Ümmü Gülsüm ile evlenmiştir. Bu şekilde Fahri Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize akraba olup bu sırdan ve velâyetten ayrı kalmak istememiştir.

Hz. Kutbul Aktab (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) bu nûrla tasarruf eder. Diğer evliyalarsa kutbun nurundan istifâde eder. Çünkü Hz. Kutbul Aktab (kaddesellâhü sırrahu'l

âlî) feyiz kaynağıdır.

Sorulur ki hadisi şerifte ; علمآء هذه الأمة كأنبيآء بنى إسرآئل

"Ümmetimin alimleri İsrail oğullarının peygamberleri gibidir" gelmektedir.

Bu maneviyât menzillerindeki silsileden dolayıdır.Yani geçmiş ümmetlerin evliyası peygamberinden, peygamberleri de Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizden manevi feyizleri almaktadır. Fakat Ümmet-i Muhammedin (sallallâhü aleyhi ve sellem) evliyâsı ise feyzi bizzât (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´in nûrundan direkt aldıklarından, İsrail oğullarının peygamberleri gibi olmuşlardır.

Evliya, geçmiş ümmetlerin üzerine bu sebeple fazilet ve rüçhan bulurlar. Evliyalar batinî yönden kutuptan, Kutub da peygamberlik membaından feyz ve nisbet alır. Evliyanın kutubtan feyz ve nisbet alması da peygamberlik membaından alma gibidir. Çünkü kutub peygamberlikte fenâ bulmuştur.

Velâyet makamlarında çok yüksek mertebelere ulaşmalarından bazılarına Hâtem-ül Evliyâ[XV] denilmiştir. Hakîkâtte ise Hâtem-ül Enbiyâ ve Evliyâ Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizdir. Nübüvvet ve velâyet O´nda zuhur ettiği gibi kimsede zuhur etmediğinden durumu ayın dolunay olması gibidir. Diğerlerinde olanlar ise, O´nda olanların tafsilatları gibidir.

Velinin kerâmeti peygamberin mucizesidir. Farkı ise veli zuhûrat yeridir. Hüküm zuhûratadır, veliye değildir. Veli peygamber gibi dâva sahibi olmaz. Dâva sahibi olursa (veli olanı kendinden bilirse) kabul görmez ve kötülenir. Lazım olan zuhur eden kemâlâta hamd ve senâ etmelidir. Bizler için iftihar olacak şey, sultanın hâneye teşrif etmesidir. Bundan anlaşılan peygamberlik nûru asıl olan nur, evliyanın nûru ise asıl nûrun parçalarıdır. Mesela güneşin ışıkları asıl, ayın ışıkları ise yansımalardan ibârettir. Yansımalar ise hiçbir zaman asıl gibi olamaz. Belki benzerlik veya özellik bulundurur. Bu sırrın işaretleri de Hakîkât-ı Muhammediyeden gelir. Eğer ismin okundu ise, ismin aslını yücelerden iste. Çünkü sûret aslın yansımasıdır. Bu anlattığımız âlemde gece ve gündüz, sabah ve akşam yoktur.

Bu sırra işaret Kur´ân-ı Kerim´de Hz. İbrahim (aleyhisselâm) hakkında hikaye yolu ile gelir.لا احب الآفلين "Batanları sevmem"(En´âm 76)

İnsandaki nurlar yıldızların, kalpteki nurlar ayın, ruh ve levhdeki nurlar ise güneşin sırlarını taşır. Fakat bunların yani yıldız, ay ve güneşteki durumlar gibi tecelliyatları sürekli görülmez. Tecelliyatın fazlaca olduğu ruhbanlık ve mânevi sarhoşluğun keşif ve idrak ettiği şeylere de itibâr yoktur. Çünkü geçici şeylerden hasıl olmuştur. İtibar edilen ise mutlak oluş üzere olan tecellilerdir. Zira bu oluşta zat, sıfat ve fiiller fenâ bulup, Hakk´ın zat, sıfat ve fiillerinin nurları zuhur eder. Bu fenâda ebedî fenâ vardır. Hadisi şerifte تنام عيناى و لا ينام قلبي "Gözlerim

uyusa da, kalbim uyumaz" gelmiştir.

Dışta olan nûrun kaybolması, içteki nûrun gitmesine sebep olmaz. Kaybolan batın (sanal) nur ise tecelli zattan (Allah Teâlâ'ya kavuşma) başka makamlarda olur. Onun için insan-ı kamiller tecelli zatta kavuşmadan rahat edemezler. Bu makama ulaşana kadar bir yerde durmak istemezler.

İstersen, tecelli etsin nurlar

Senden fenâ bul, gör ne var

Bu fenaya erişmek için bir an

Daima Hazret-i Hakk-a yol var.

وَ فِيـهِ ارْتَـقَتِ الْحَقائِـقُ

“Hakîkâtlerin kendisine yükseldiği (gerçeğini bulduğu) Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize salât etmeni dilerim.”

Eşyadaki bütün hakîkâtler, ulvî, süflî (dünyevi) özellikler, incelikler ve keyfiyetlerin hepsi Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´in zatında toplanmıştır. Hakîkâtler Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´in batınında toplandığı gibi, kalb-i şerifleri hakîkâtler madeni, aslı ve çıkış yeri olmuştur. İlimler ve nurlar Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´den alemlere dağılır. Bu özellik Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize ait husustur. Başka hiçbir mahlukat buna kadir olamaz. Diğer nebiler, peygamberler, sıddıklar, arifler ve evliyalar hep Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´in kalbinden ayrılmışlardır.

Onun için Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize denildi ki; Her şey O´nda toplandı, O´nun kalb-i şerifleri, arş-ın aslî hakîkâtlerini, kürsînin sırlarını, tevhîdin ilimlerini, melekûtiyyet nurlarını, kalbî, batinî ulvî ve süflî (dünyevî) sırları her şeyi eksizce toplayandır. Kısaca her şey O´dur.

Bilindiği üzere hakîkâtler iki kısımdır.

a-Kevnî (varlıkla ilgili, yaratılışla ilgili hakîkâtler) hakîkâtler; ruhlar ve cesetler ilgili inceliklerdir.

b-İlâhî hakîkâtler; zat, sıfat, ef´âl (fiiller) ve isimlerin incelikleridir.

Bu hakîkâtlere ulaşamayan velâyet mertebesine ayak basamaz. Çünkü ilâhî yolun usûlü bunun üzerinedir. Bu yola giren, öncelikle seyrân eden alemlerin seyirlerinin hakîkâtlerini anlayıp inkişaf etmesinden sonra velilik mertebesi gerçeklerine kavuşur. Bugün peygamberlik kesilmemiş olsaydı, peygamberlik mertebesine de ayak basardı. Fakat Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizden sonra peygamberlik kesilmiştir.

Velâyet ile peygamberliğin arasında bir perde vardır. Hakîkâtler Allah Teâlâ'dan peygambere olunca vahiy, veliye olunca ilhâm olarak kabul edilir.

Hakîkâtlerin gösterildiğine işâret olarak Kur´ân-ı Kerim´de; وكذالك نرى ابرآهيم ملكوت السموات والأرض "İbrahim'e şöylece göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk ki" (En´am 75), gelmektedir.

Melekûttan murat batinî (ilâhî ve gizli) hakîkâtlerdir. Yani iç ve dış âlemlerde melekûtu, süflî ve ulvî işleri, batinî (sanal) şekilleri, devreden alemleri, tekrarlanan tavırları ve doğuşları Sana gösterdiğimiz gibi, Sen´den önce teveccühlerimizi kazanan atan İbrahim (aleyhisselâm)´e de gösterdik. Çünkü O´nun görüşü Sen´in görüşüne, anlayışı anlayışına benzediğindendir. Hadisi şerifte;

انكم سترون ربكم كما ترون القمر ليلة البدر "Ayın on dördünde ayı

gördüğünüz gibi Rabb´inizi de öyle göreceksiniz" gelmiştir. Görmek ile müşahede (sırları anlayarak görmek, anlamak) arasında ayrılık vardır.[XVI]

Çünkü (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz mükemmel olarak yaratılmıştır. Peygamberler arasında mertebe ve faziletçe farklılık olduğu gibi evliyalar arasında da aynı farklılıklar vardır.

Hülâsa Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin zatı bir nüsha-i ilâhidir ki, oluşan harfleri, kelimelerin asıllarını, ruhanî ve misalî hakîkât ayetlerini ve oluşan suretlerin hepsini topladığı gibi ilâhî zât-ın isimlerinin harflerini, sıfâtî isimlerinin kelimelerini, ef´âli (fiiller) isimlerin ayetlerini ve meydâna gelmiş eserlerinin sûretlerini de ihtiva eder yani içine alır.

Sayılan Hakîkâtlerin kitapları vardır.

Kevni hakîkâtlerin kitabı; hayâli vücutların sırlarından yani bizim var olduğunu zannettiğimiz varlıklardan bahseder, (dünya alemindeki bütün varlıklar)

İlâhî hakîkâtlerin kitabı ise hakîki vücutların hakîkâtlerinin sırlarından bahseder.(ayan-i sabite; varlıkların özleri, ilâhi ilim)

Bu kitapları okuyarak kavuşacağın Hüviyet[XVII] mertebesinde ise; faziletli ilimler, şerefli hakîkâtler, gizli ve açık şirkten kurtulmak, tevhidin aslını bulmak, eşyanın hakîkâtine kavuşmak ve bunda da usanmadan temizleneceğin bir saray bulursun. Bu saray için Kur´ân-

ı Kerim´de,

لا يمسه الا المطهرون“Ona tamamen temiz olanlardan başkası el süremez.” (Vakıa 79) buyrulmaktadır.

Hakîkâtlerin şeriatları ve ümmetinin ihtilafları bu hikmete göre değişme göstermez. ان الدين عند الله الإسلام “Allah Teâlâ katında din İslâm´dır” (Al-i İmrân 19) buyrulduğu üzere hakîkât dindir. Hz. Adem (aleyhisselâm) dan kıyamete kadar dinin usullerinde birlik olduğu gibi, dinin hakîkâtlerinde de birlik vardır. Onun için hakîkâtlerde değişme ve kalkma olmaz. Çünkü zatı ile var olan nesne, başka bir şeyle kaybolma ve değişiklik kabul etmez. İnsan ile bu hakîkâtler arasında olan münasebet, bütün ile parça arasındaki münasebet gibidir. İnsan ile âzası arasındaki münasebet gibi. Fakat bütün ile parçaları arasında olan münasebet, insan ile ifrazatındaki münasebet gibide değildir. Muhakkak ki insanda cüzler toplandığı gibi hakîkâtler de toplanmıştır. Hakîkâtler insanın zatından ayrı değildir. Fakat inkar ile bir şeyde bu alemi toplamak Allah Teâlâ’dan da değildir. (Her şeyi yaratan ise Allah Teâlâ´tır. Kötü olan şeylerin isnadı Allah Teâlâ olmaz)

Kim ki ola zatında hakâik, olur akranı içinde merdi faik

Oluptur naka-i müşkil âhu, göre âlemde merğûb-u halayık [XVIII]

وَ تَـنَزَّلَتْ عُلُومُ آدَمَ فَـاَعْجَزَ الْخَلاَ ئـِقَ

“Adem (aleyhisselâm)´ın ilimlerinin kendisine inip de onun karşısında mahlûkâtın aciz kaldığı Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize salât etmeni niyaz ederim.”

Salavât-ı şerîfedeki Adem´den murat insandır. O´nun kalbinde insanla ilgili büyük ilimler vardır. İnsan dahi bundan aciz kalır demektir. Bütün mahlukat O´nu idrakten mahrumdur.

Adem (aleyhisselâm)´a öğretilen isimlerden murat, (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´de olan ilimden kudreti miktarınca aldıklarıdır. Adem (aleyhisselâm) deki ilimden dahi melekler aciz kaldı.

Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz ile Adem (aleyhisselâm) karşılaşınca “beşerî yaratılış yönünden evlâdım, hakîkât yönünden babam olan Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize salât ve selâm olsun” demiştir. Onun için Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize ابا الأرواح “Ruhların Babası” denilmektedir. Alimlerin ilmi, hâkimlerin hikmeti, ariflerin marifeti ve eşyanın bilgisi hep (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´den aldığı nisbet iledir. Bütün mahlukatın ilmi toplansa Hz. Peygamber (sallallâhü

aleyhi ve sellem) Efendimizin deryasında bir damla dahi etmez.

تَنَزَّلَتْ Kelimesi ile kalbine inen ilimlerin inceliklerine sahip olduğuna delâlet eder. İnsan ilimlerin inceliklerine sırlarına sahip olmadıkça ilminin hakîkâtine erişemez. Kalbide sahip olduğu ilimden menfaat ve mutmain olamaz. Yani insan cinsine gereken ilimlerin hakîkâtlerini kalbine indirmesidir. Nitekim hadisi şerifte,

تعلمت العلوم الأولين و الآخرين "Öncekilerin ve sonrakilerin ilimleri bana öğretildi." Başka bir rivâyette;

فاورثنى علم الأولين و الآخرين "Öncekilerin ve sonrakilerin ilimleri bana mirastır." Yani (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz öncekilerin ve sonrakilerin ilimlerini ve daha fazlasını talim eylemiştir. Bu sebepten dolayı Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz ilimde cümle peygamberler ve evliyadan üstün olmuştur. O´nun hakkında, وكان فضل الله عليك عظيما "Allah Teâlâ'nın lütfu senin üzerine pek büyük olmuştur." (Nisâ 113) buyruldu. Çünkü ilim ile insan, melekûttan faziletli olmuştur.

Adem kelimesinden murat Adem (aleyhisselâm) olursa, manası Adem (aleyhisselâm) ilimleri (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´in şanından indirilmiştir. Çünkü Adem (aleyhisselâm) sonraki geleceklerden önce gelmiştir. Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz netice ve gayedir. Onun için her şey ilmini istidadı miktarınca (sallallâhü aleyhi ve sellem)

Efendimiz´den almıştır. Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz mükemmellik üzere yaratılmıştır. Kur´ân-ı Kerim´de و علم آدم الأسمآء "Allah Teâlâ eşyanın isimlerini Adem'e bildirdi." (Bakara 31) Buradaki Adem´den murat zahirde Beşerin atası olan Adem (aleyhisselâm)´ın sûretidir. Hakîkâtte ise Adem-i Hakîki´dir ki, akl-ı evvel[XIX] olarak isimlendirilen Rûh-u Muhammediyedir.

Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) Adem (aleyhisselâm) çamurdan yaratılmadan, hakîkâtinden önce bütün isimlerin hakîkâtlerine kavuşmuş idi. Her eşyayı ismi ile bilirdi. Ayetteki isimlerden murat belki, isimleri ve konulduğu şeylerin hakîkâtlerini toplamış olmasıdır.

Sofiyye, bu konuda isimleri bildirmesi ve konulduğu şeylerin hakîkâtlerine ulaşmasıdır demiştirler. Nitekim hadisi şerifte; رب ارنا الأشياء كما هى " Rabb´im eşyayı aslı ile göster"

Mesela bir kimse koyunu bildikten sonra renginin siyah veya beyaz olacağını bilir. Kulağı ile sesini, burnu ile kokusunu, taam ile tadını, eli ile yumuşaklığını ve hususiyetlerini idrâk eder. Bundan yaratılışını, özelliklerini, iyilik ve kötülüklerini bilgisine katar. Böylece koyundan başkalarının hakîkâtini ayırır. Bir koyunda böyle olunca, diğer eşyayı buna göre kıyas etmelidir. Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) böylece bütün peygamberlerin hakîkâtini icmâlen ve tafsîlen toplamış olması hakîkâti zuhur eder.

Zahirî ilim sahipleri derler ki, kast edilen hakîkât ilmidir. Çünkü her eşyaya ilim (adlar) tahakkuk etmemiştir. Bu kolay bir cevaptır. Çünkü bir eşyanın fertlerinden birinin adını bilmek yeterlidir, husûsiyet gerekli değildir.

Kamil evliyalar ise bu ilmi keşif ile bilirler. Nice aklı ermeyenleri, bu gizli ilimlerden haberdâr etmişlerdir. Bir eşyanın hakîkâtine alem (isim) verilmez ise yaratılışı abes olur. İlâhi hikmetlerden ise abes nesne sâdır olmaz. Mesela Kur´ân-ı Kerim´de surelerin evvellerinde gelen hurûfu mukattaaların hikmetleri(الم المر الر المص طس طه طسم كهيعص حم عسق حم يس ص ق ن) ehl-i keşf tarafından bilinmiştir. Onlar, bunların indirilmesinden murat yalnız iman içindir, demek hatadır. Fakat hakîkâtleri ifşaya izinli olmadıklarından, gerekli olduklarını beyan ile iktifa ederler.

Zira Sultân-ul Müfessirîn ve Tercüman-ül Kur´ân´da

ابهموا ما ابهم الله و فصلوا ما فصل الله "Allah Teâlâ'nın sakladığını saklayın ve açıkladığını açıklayın" buyruldu. Bu gizli olan şeylerin olmadığını göstermez. Belki gizli olan şeylerin açıklanmaması sırlara ihanet edeceklerden muhafaza içindir. ان للقرآن ظهيرا و باتنا "Kur´ân-ı Kerim´in zâhiri (dışı)ve bâtını (içi) vardır." Kur´ân-ı Kerim´in zâhirisini ulemâ, bâtınını hakîkât ehli diye tefsir etmişlerdir. Fakat bunlarda gerekli olan yapılan tefsirin kitap ve Rasûlüllâh (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin sünnetine uymasıdır. Zîra denilmiştir ki "hakîkât; sünnet ve kitaptır." Eğer ikisinin (sünnet ve kitap) şahâdeti olmazsa aşırılık ve zındıklıktan

başka bir şey zuhur etmez.

Kur´ân-ı Kerim´de و لا رطب و لا يابس الا في كتاب مبين "Bir yaş ve bir kuru da yoktur ki, illâ apaçık bir kitaptadır." (En´âm 59) Batîni taifesinin ret edilmesi, Kur´ân-ı Kerim´in zâhirini kabul etmedikleri gibi, bâtınını nefislerine göre yorumlamalarıdır.

Sorulursa ki, niçin peygamberler bâtından söz etmediler? Cevap olarak deriz ki; peygamberler avâm ve havâsın (cahil, alim her sınıf insan gruplarına) hepsine birden gönderilmiştir. Hitapları umûma birdendir. Batına da îma (işaret) yolunu kullanmışlardır.

Zîra söylenilmiştir ki;لا يباع الابل في السوق الدباج "İpek satılan çarşıda deve satılmaz." Hicretten 600. hicrî seneye kadar ümmetin havas tabakası hakîkâtleri rumuz (îma, kinâye, kapalı sözler) ile dile getirdiler. Çünkü açıklamaya izinli değildiler. Daha sonra gelenler izin alarak kitapları açıklama yolu ile yazmaya başladılar. (Muhyiddin Ârâb-î Hazretleri gibi) Yinede anlayışlarda zorluklar vardır. Zîra bâtın işi zevk işidir. Tatmayan bilemez. Meselâ kimya ilmi ne kadar açıklanırsa açıklansın yine hayretlerle ve anlaşılmazlarla kalmaktadır.

خذ ما صفا دع ما كدر"Sana huzur vereni al, üzüntü vereni bırak." Hadîs-i şerifte; دع ما يريبك الي ما لا يريبك "Seni şüpheye düşüreni bırak, yakîne yönel (kalbinin şüphe etmeden kabul ettiğine yönel)" emredildi.[XX] Çünkü akla sığmayan şeyler panzehiri olmayan öldürücü zehirlerdir.

Onun için büyüklerden işitilen rumuzlu ve kapalı kelamlarını inkârda acele etmeyip tabi olmak gereklidir. Hiç olmazsa alimler bilir diye ehline havâle edilmelidir.

İhyâ-i Ulûm kitabında bazı ariflerden nakil edilmiştir ki; "Bir kimsenin vehb-î ilimden nasîbi olmaz ise imansız ölmesinden korkulur." Bu kötü halden Allah Teâlâ'ya sığınırız. Bu sebeple hiç olmazsa bu ilm-i tasdik etmeli ve ehline teslim etmelidir. Bu ilim ehlini bilmekte ve bulmakta çok zordur. İnsanların çoğu ise kerâmet ehlini ararlar. Kerâmeti kevniye (varlıklar ilgili gösterilen kerametler yani uçmak, altın yapmak vb.) ise velilikte şart değildir. Şart olan ilmi kerâmetlerdir. Hakîkâtler burada bulunur. Fakat niceleri hakîkâtlerden bahsederler ama isabet etmeleri ise mümkün olmamıştır. Hakîkât de aranan doğru yol, salim akla uygun olmasıdır. Konu edilen hakîkâtin özelliği de doğru ve sahih olmalıdır. Fakat her ilâhi ilim zahirde doğru yol üzere görünmediği gibi, bu yolun sapıtanları da çok fazladır. Dört mezhebin birinden olup ehl-i sünnet vel-cemeât üzere olanların nâci fırkasından[XXI] oldukları kesindir.

Bulamayınca sâlik kahırdan necât

Lütûf yüzünden bula bî-deracât[XXII]

* * *

Ulûm-u Âdem-e nisbet eyledi

Zîra insan mazhar-ı tâmdır.[XXIII]

Hadis-i şerifte; ان الله خلق آدم فتجلى فيه "Allah Teâlâ insanı

yarattı ve onda tecelli etti" gelmiştir. Yani, Allah Teâlâ insanda celâl ve cemâl isimlerinin hepsi ile kendisini gösterdi demektir. Meleklerde yaratılış basit ve cemâl iledir. Hâkk ise zâtını celâle mazhar kılmıştır.[XXIV] Hadîs-i şerifte bu sırra işaret şöyle gelir.

اللهم اغنني بالإفتقار اليك"Allah´ım Sana (iftikâr ile) muhtaç olmak ile beni zenginleştir." [başka bir rivayette devamında; "Fakat Sen´den müsteğnî (zenginleşmek) olmak suretiyle beni fakirleştirme" gelmiştir][XXV] Burada bahsedilen iftikârdan (muhtaç olmak) murat bütün ilâhi isimlere sahip olmakla, Hakk´a yönelmeği istemektir. Çünkü isimlere sahip olan eşyaya sahip olur. Zenginlik ile eşyada tasarruf gerçekleşir. Bu makama tam manası ile Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz müyesser olmuştur. Bu sebeple Hakîkât-ı Muhammediye ve İsm-i Âzâm birdir. Bütün isimler İsm-i Âzâm´ın çerçevesi içinde saklıdır. Onun için Ulvî ve süflî (dünya) alemde de (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´e muhtaç olmayan bir nesne yoktur.

Meleklerde derece yükselmesi yoktur. Yaratılışları gereği yüksek derecelerde olduğundan ilimleri de yüksektir. (olabilecekleri en yüksek makamda yaratılmışlardır) Nadir olarak, terakkîleri Adem (aleyhisselâm) isimleri ile olmuştur. (bu ise Allah Teâlâ'nın onları uyarmak için olmasıdır)

İnsanda ise terakkîler sonsuzdur. Çünkü yaratılışı gibi tedrîcen (derece derece) çeşitli şekillerden geçerek olmasıdır. Kur´ân-ı Kerimde çok yerde bu konu açıkça

anlatılır.[XXVI] İlimde dahi böyledir. Her şeyi birdenbire öğrenemez. Onun için demişlerdir ki, Seyr-i Fillah´ta (Allah Teâlâ'ya yapılacak yolculukta) son yoktur. Yani dünya ve ahirette insanın seyrinde sonsuzluk vardır. İnsanın özelliği devamlı artma üzeredir. Tecelliyâtın çeşitli olması da ilminin çokluğuna işarettir. Lakin makamlarda nihâyet vardır. Mesela bir padişahın gücü ve malik olduğu yerler sınırlı iken, işlerine hallerine sınır yoktur. Bu makamda Hüdâyi (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) buyurdu ki: Bir sır ki, âlim ve melek bilmez ola. Onun için Hazreti Adem (aleyhisselâm) ın yeryüzüne inmesi bu ilim içindir. Bunun zuhûratı aşk üzerinedir. Aşk dert üzerine kurulmuştur. Cennette ise dert ve bela yoktur.

Melekler, sultanın nedimlerine benzer. Nedimlerde eyâlet beyleri gibi tecrübe ve kabiliyet aranmaz. Fakat kale muhafızları nedimlerden mükemmel ve hizmet ehli de işçilerden faziletlidir.

Kutbiyette (yüksek derecedeki evliya makamı) tenezzül (mânevî dönüş) vardır söylenmesi lugat manası yönüyle ele alınmalıdır. Kastedilen mana hizmet için geri dönmeleridir. Onun için peygamberler ve kâmil evliyâlar hizmet makamını sıkıntılar ve zorluklar makamından saymışlardır. Kur´ân-ı Kerim´de سبحان الذى اسرى بعبده "Noksan sıfatlardan münezzeh kudret sahibi yaratıcı, kulunu bir gece yürüttü" (İsrâ 1) ayeti gelmiştir. Yani insan yürümekle beraberdir. Bu yolculuğu ise kulluk etmesinde bulur. Bu ise hizmettir. Çünkü kölenin efendi olması yoktur. Bu sebepten delilere de itibâr yoktur.

Çünkü üzerlerinden kalem kaldırılmıştır. Manevi sarhoşluğa, cezbeye düşenler ayık olanlardan aşağı derecededir. Sarhoşluk delilik gibidir. Onun için manevi sarhoşluğu galip olanlar akıl ve ihtiyarlarını kaldırdıklarından şeriâtın bazı emirlerini yapamazlar. Mesela cezbe halinden kurtulmadan namaz kılamazlar bu halleri on gün sürenler dahi vardır."

فَـأَعْجَزَ الْخَلاَ ئـِقَ

“Mahlûkat aciz kaldı.”

Açık olan mana budur ki, mahlukatın aciz kaldığı (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´e inen ilimdir. Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize inen ilim, husûsan Kur´ân-ı Kerim sebebi ile bütün yaratılmışları aciz kıldı. Hiçbir kimsede onunla münakaşa ve yarışmaya kadir olmadı ve olamayacaktır. Zahiri ilim sahipleri zahirine, batinî ilim sahipleri de batınına delil oldular. Yaratılmışlar (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´in ilmine ulaşamadığı gibi, O´nun kelâmındaki fesâhat ve belâgatına da ulaşamadı.

Hazreti Ömer (radiyallâhü anh) sordu ki: Ya Rasûlüllâh (sallallâhü aleyhi ve sellem) bizden fasih (güzel konuşma) olman nedendir? Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) buyurdu ki; Cebrâil (aleyhisselâm) bana gelip İsmail (aleyhisselâm)´ın lugatı ile konuşmaktadır. Ne kadar beşerî üstün vasıflar varsa; yani sözlü, fiili, ahlakî, yaratılış, dünyevî, uhrevî hepsi Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin üstün vasıflarındandır. Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) de olduğu için insanlarda bu vasıflar bulunmaktadır) Onun için her fasih ve beliğin cevabını verir, bütün makamların müşküllerini halleder. Kâtiplere bile yazının şekillerini öğretmiştir.(kendisi ümmî olduğu halde) Yazıdan ve

harflerden anlayanlara çok şeyi Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) öğretmiştir. Bu sebepten dolayı bütün insanlar O´nun ilmine ve kemâline muhtaçtırlar. Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz bu ilmi ile, miraç gecesi bütün peygamberlerin makamlarını geçmiştir. Musa (aleyhisselâm) kıskançlığından ağlamıştır. Cebrâil (aleyhisselâm) bile (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´in yolculuğunda aciz kaldı. (Sidre-i Müntehâ´dan ileri gidemedi) Ümmet-i Muhammedin kamilleri ise bu kabiliyetlerince bu manaya varis oldular. Onun için bazı müjdeli haberlerde geldiği üzere İmam Gazalî (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) in Hazreti Musa (aleyhisselâm) verdiği cevaplar buna delildir. Çok kişiler geçmiş ümmetin büyüklerine üstünlük gösterdiler. Bazılarının kabirde cevabı anlaşılmayıp, inkar edenler aciz ve mütehayyir olup vazgeçtiler. Bunların ilimleri ledünnî (ilâhî) sözlerdendir. O mertebenin lafız ve manasına şamil inen ilahi işaretleri akıl idrak edemez. Şuur ve idrak onların gittiği yolu anlayamaz. Bundan anlaşıldı ki; ilimlerde zıtlıklar vardır. Her ilim kendi nefsinde kâmildir. Kendi bünyelerinde ilimler birbirine zıt değildir. Nitekim vezirler kamildir. Fakat sultana göre ise noksandır. Fakat her ikisi kendi açılarından kamildirler. Mutlak olarak cerh (iyilik ve doğruluğu araştıranlar, yaralayanlar) sınıfından olma, onlar gerçekten yaralayan ve parçalayan Rabb´in katında hasta ile aynıdırlar. Taki bilgiler ilm-i hicaptır.(saklanılan ilim) Onun için arif-i billah olanlar yani marifet ehli okumaya yazmaya ihtiyaçları olmaz. Onların ilimlerin dersleri ile

meşgul olmaları Allah Teâlâ'dan uzak kalmalarına sebep olur. Bunlar ve benzerlerinin misâli tevil (yoruma açık) edilmiştir. Fakat tâ'n(ayıplayan) ehli ve cahillerin inançları bunu anlamaya kafi gelmez. Yine de bütün bu sınıflar üzerine ilmihal (lüzumlu bilgiler) vacip derecesinde gereklidir. Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz buyurdular ki; "İlim talep etmek bütün müslümanlara farzdır."

Ber-kuy-i Tarîkât adlı kitapta "cahillerin halini mutlak mânada sofilere isnat edip umûmu üzerine hatâ ediyorlar demek hatadır. Çünkü her fırkanın muktediri (yaşayanı) muhakkiki (takdir edeni) belki de mü´mini (kabul edeni) kafiri (kabul etmeyeni) olur. Bu sebeple fasıklık, kötülük, aşırılık ve zındıklık oluşur. Çünkü her ikrâra karşı bir inkâr,her îmâna karşı bir zünnâr (kafirlik), her nûra karşı bir nâr (ateş), her güle karşı bir diken olduğu bilinmektedir."

Nerde bir hazine, olur yılanı

Nerde bir gül, olur dikeni

Nerde bir sevinç, olur gamı[XXVII]

Usul alimleri içinde arasında birçok fasık, facir bilge ve kafir var iken onların kötü inanışları ve çirkin amellerine bakıp diğer alimleri cerh ve ta'n etmek caiz olmadığı gibi, mutasavvıflar (tarikat insanları) arasında birçok mülhide (aşırılığa düşen) zındığa, zayi'e (perişan olmuş), sapıklığa düşmüşe bakıp diğer ulemâ-i billaha dil uzatmak doğru değildir. Zira bu halden ayrı olunmadığı

gibi, herkes kendi bilgisinin rehini altındadır.

Bu makamın açıklamaları çoktur. Onun için hakîkâte vakıf olmak için faydalı ilim ve kapsamlı keşif lazımdır. Zâhirî anlayışın ağırlıklarından Allah Teâlâ'ya sığınırız.

Sanma ki âlemde her bir adem insan olur

Kimisi insan olursa kimisi şeytan olur.

وَلَهُ تَضَاءَلَتِ الْفُهُومُ فَلَمْ يُدْرِكْهُ مِنَّا سَابِقٌ وَ لاَ لاَحِقٌ

“Onun karşısında anlayışların zayıf kalıp bizden önce ne geçmiş, ne de gelecek hiçbir kimsenin kendisini idrâk edemediği Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize salâtın vardır.”

Abdüsselâm Bin Meşiş Hasenî (kaddesellâhü sırrahu’l âlî) Hazretleri burada bir sırrı açığa çıkardı. Ahmedî ruhâniyetin sırrı, sûreti Muhammediyye´den yüksektir. Bunun hakîkâtini Allah Teâlâ’nın dilediklerinden başkası anlayamaz. Çünkü insanlar bu sırrı anlamakta zorlanırlar. Fakat akılları miktarınca anlatılırsa gizli sırrın az bir kısmını makamları derecesinde ruhları anlayış gösterebilirler. Bu sebepten dolayıdır ki, Hazreti Ebûbekir (r anh)´a Muhammedî risâletin husûsiyeti ve hakîkât-ı sırr-ı Ahmediye´yi keşifite kimse yetişemedi. Büyüklüğüne, ihtirâmına, önce imân edenlerden olmasına, sıddîk makamına erişmesine, Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) ´den hiçbir zaman delil ve işaret istemeden iman etmesine, tevile başvurmasının önüne kimse geçememiştir. Sıddîk-i Âzâm olmak O´na layık olmuştur.

Diğer sahabe-i kiramda sıddîkiyet makamı tecelli etse de bu makamın şöhreti ve sahibi Hazreti Ebûbekir (r

anh)´dır. Mesela Hz.Ali (Kerremallâhü veche) Efendimiz hakkında da rivayetler vardır.

"Ben, Allah´ın kulu ve Resulünün kardeşiyim. En büyük Sıddık benim, bunu benden sonra kim söylerse yalancıdır, ben insanlardan yedi yıl önce namaz kıldım.[XXVIII]"

Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´i idrâk etmek mümkün olmadığı gibi akıllar ve idrakler aciz ve zayıf kaldılar. Yaratılmışlardan yani geçmiş ve gelecek ümmetlerden hiçbir kimse (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´in aslını hakîkâtini de idrâk edemedi. Kimse bilmez iken ezelden ebede (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz padişahtır.

سَابِقٌ [Sâbık] ile kastedilen mana irade ve fâzilet ile geçmişleri geçmesidir. لا ◌َ حِقٌ[Lâhık] ile kastedilen mana ise geçmişe ve geleceğe önder olandır. [Sâbık] ruh, [Lâhık] kalptir. Kalp, ruh ile cesedin birleşmesinden hasıl olmuştur. Ruh ve ceset, baba ile anne gibi önce gelir, kalp evlat gibi sonradan gelmiştir.

[Sâbık] ile geçmiş ümmetlerin âlimleri ve peygamberleri; [Lâhık] ile ümmeti Muhammedin evliyâları kast edilmektedir.

Bu açıklamalara göre Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin hakîkâtının hakîkâtı üzere peygamberler, evliyâlar, cahiller ve alimlerden hiçbiri bilemedi.

Zira denilmiştir ki; evliyâların ilmi, yedi derya olan

peygamber ilimlerinden bir damla; peygamberlerin ilmi, yedi derya olan Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin ilminden bir damladır. Yedi deryanın ve bir o kadar benzerinin ihata edemeyeceği Allah Teâlâ'nın ilmi yanında Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin ilmi de bir damladır.

Öyle bir nesnedir ki, hakîkâtinden insanların kamilleri bile aciz iken nasıl diğer eksik vasıftaki insanlar nasıl idrâk edebilirler, manasına gelir.

Onun için مِنَّا dendi, yani bu kelimedeki zamir kamil insanlardan kinayedir. Bunları meleklerin idrâk etmesi mümkün değildir. Faziletli olanın (insan) bilmediğini, üstün yaratılışlı (melek) nasıl bilir. Bu makamın hakîkâti şudur ki, insan-ı kâmil yaratılışlar yurdunda bulundukça bilinir ve idrâk edilebilir. O izzet alemi ve ceberût alemine ayak basıp ادخلى جنتى "Cennetime gir" (Fecr 30) hitâbı ile işâret olunan cennete dahil olursa bütün yaratılmışların nazarı ondan kesilir.

İnsan-ı kamil gayb âleminde gizlenmiş olduğu için ceset ve eserlerine bakıp bilindi ve göründüğü şekle de kıyas olundu. Çünkü meçhûl şeyler idrâk edilemez.

Bunun misâli sultandır. Zira sultanın sarayı birkaç tabakadır. Sultan, sarayın dışında olunca veya yaptığı işlerle müşâhede olunur. Sarayın içine girince halkın nazarı kesilir. Odasına girince de yanındaki özel görevlilerin de bakışı kesilir. Tahtına oturduğu zamanda saltanat zevki ancak oturabilecekten (veliaht) başkası

tadamaz. Belki ilim ile padişahın tavırları bilinir ve makamları anlaşılır. Lakin ilmine sahip olmadıkça ona ulaşılamaz. Bilinmesi gerekli olan, isteklerin mecbûri olmasıdır. Hakîkâti değildir. İnsânı Kâmili idrak etmek, İsm-i Âzam-ın göründüğü yer olarak bilmektir. Mutlak mânada insan-ı kamil idrak olunamayınca Makamı Ev-ednâ´(yahut daha da yakın. Necm 9)da olan Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz nasıl idrak olunabilir. Bu manaya işâret Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) Adn Cennetinde Vesile Makamında sakin olurlar. O vesilenin[XXIX] üstünde makam yoktur. Cennetteki Tûba ağacı aslında Muhammedî bir makam olduğunun sırrı budur demişlerdir. İnsânı Kâmili bilmek Hakkı bilmekten zordur. Çünkü Cenâb-ı Hakk cemâl, celâl ve sonsuz kemâlleri ile bilinmektedir. Bildirilen müteşâbihatın[XXX] vucût-u hakîki ve izâfi tarafları vardır. Mesela gölgeye bakan güneşin nurundan mahrum olur. Gölgenin vücudu keşf olmakla umumun nazarı onadır. Görmez misin ki, bir pencere deliğine bir nesne atılsa, atarken nesne genellikle ya pencerenin ağacına veya demirine isabet eder. Zira ağaç ve demir pencerenin husûsî özelliklerindendir. Pencerenin yüzü (camlı tarafı) hava ile bağıntılıdır. Husûsî özellikle olan ülfet ise galip olur. Pencerenin boşluğuna nesne atan boşluğa attığını zan eder (pencerenin yüzüne yani camına değer). Böylece çok zamanda hisleri hata eder. Onun için zâhirden bâtına geçişte, suretten manaya dönüşte güçlük vardır. Bu sırra işâret büyüklerin bazı sözlerinde gelir.

Evliyanın gönlünden şey´en lillâh kesme kim

Sana himmet eden ol göz ile kâş-ı değil

Burada anlatılmak istenen, bakışları zâhire bağlamaktan kaçınmalıdır. Kafirlerin yardımcısız kimsesiz kalması ve inkâr ehlinin nasipsizliği hep bu nedendir. Allah Teâlâ'ya sığınırız.

Nice bilsin hakâyıkı câhil

Nice görsün bu hâleti a'mâ

Ki teni kim bilir rusemâtın

Göçer dillerde söylenir esmâ[XXXI]

فَرِيَاضُ الْمَلَكُوتِ بِأَزْهارِ جَمَالِه مُونــِقَـةٌ

“Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize salât et ki; melekût âleminin bahçeleri O´nun cemâlinin çiçekleri ile güzeldir.”

Yaratılış vücudu madde ve kuvvetlerden oluşmuştur. Fiiller kuvvetle meydana geleceğinden Allah Teâlâ’nın fiilleri dahi melâike-i kirâmla zâhir olur. Kuvveti İlâhiyyenin ismi Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin kelâmında melâike olarak adlandırılmıştır. Melekût âlemi Hazret-i Ervâhtan ibarettir. Melek kelime olarak “şiddet ve kuvvet” manasına gelir. Melekler ihtiyâr ve irâde sahibi olmayıp Allah Teâlâ’nın emirlerine itaat ederler. Nitekim insanın vücudundaki kuvvetlerde dahi ihtiyar yoktur. Mesela İnsan bir şeyi isteyince kuvvetleri ona itaat eder.

Melekût âlemi melekler ve bütün ruhlar âlemine şamildir. Her nesnenin bâtınına melekût derler. Mesela nefs-i nâtıka[XXXII] melekûttandır. Sure-i Yasin[XXXIII]´in sonunda;

فسبحان الذى بيده ملكوت كل شئ“Hakîkaten noksanlardan münezzeh tesbih ve takdise lâyık Olan Yüce Yaratıcı ki, her şeyin tam mülkü O'nun kudret elindedir.” (Yasin 83) buyrulmuştur. Yani her nesnenin bâtını, ruhu kudreti elindedir demektir.

68 Salât-ı Meşîş Açıklaması

Burada melekût alemini bahçeye, cemâli nübüvveti çiçeklere benzetme vardır. Bahçenin güzelliği çiçeklerle olduğu gibi melekûtun hoşluğu Cemâli yani Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´in güzelliği iledir. Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin cemâli Hazret-i Ervâhtandır.

Hakîkâtte melekût âlemi lafız, Cemâli Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) mâna gibidir. Lafzın güzelliği mananın güzelliğine tâbîdir. Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) sûretiyle insan, sûret bulmuştur. Bu nedenle insan Cemâli Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)´le yaratılması ile melekût âlemini geçmiştir[XXXIV]. Onun için hakîki cemâle bu kemâl mâna ile bahçe demek uygun oldu. Melekût âlemi meleğe nisbetle latîf ve nûrânî olmakla cemâlin zuhur yeri oldu. Çünkü cemâl, eşsiz güzellik ve nurlardan ibârettir.

وَ حِيَاضُ الْجَبَرُوتِ بِفَيْضِ اَنْــوَارِهِ مُتَدَفِّقَةٌ

“Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize salât et ki; ceberût âleminin havuzları O´nun nurlarının feyzi ile dolup taşmaktadır.”

Ceberût âlemi isimler ve sıfatlardan oluşur. Ceberût âlemi Hazret-i Esrârdan ibarettir. Mücerred (karışıklığı olmayan, soyulmuş) alem de denir. Yani bedenleri mücerret zatlardan oluşur ki, latîf ve kalın cisimler yoktur. (Efendimiz sallallâhü aleyhi ve sellem)´in nûru Hazret-i Esrârdandır. Buna göre ceberût âleminin havuzları Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´in nurlu feyzi ile dolup taşmaktadır. İsimlerin eserleri ve sırları, sûretlerinin sırları O´nunladır.

Burada ceberût âlemini havuza, Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin feyzini aya benzetme vardır. Dökülmekte olan feyzin hızına işaret vardır. Kâinat; isimler ve sıfatlar ile zuhur etmiş, mücerred şeyler bu şeylerin feyzi ile hasıl olmuştur. Ceberût âleminde feyz bunlardan önce gelmiştir. Ceberût âlemi, emirler âleminin[XXXV] nurlarının ateşine yakın olmakla nurlu feyizlerini ispat eyledi. Mücerredât konusunda filozoflar ve kelamcılar arasında görüş ayrılığı vardır.

Filozoflar akıllar ve mücerred nefisleri, melâike-i kerrûbîyûn[XXXVI] ile tefsir etmişlerdir. Lakin bu görüşü

bazı hakîkât ehli sofiler kabul etmemişlerdir.

Kerrûbîyûn denilen melekler, müheymiyûndandır. Yani onlar Allah Teâlâ'nın cemâlini müşâhededen dolayı hayrete gark olmuş, Adem (aleyhisselâm) ve âlemlerden habersiz olan meleklerdir. Bu melekler Adem (aleyhisselâm)´a secde ile emir olunmadılar. Bunların dışındaki melekler ise, Adem (aleyhisselâm)´a secde ve itaat ile emir olunduklarından mücerret ruhlardan oldular.

İmâm Gazali (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) (Mücerredât konusunda) filozoflara uyarak "mütehayyiz (mekan tutan) olmadığı gibi âlemin bir yerinde de değil, bedenlere dahil olmadığı gibi hariçte değildir demiştir. Fakat kardeşi Ahmed Gazâli (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Sirâc-ül Ukûl isimli kitapta bu görüşü ret edip, mütehayyizdir demiştir. Zira kelamcılara göre zatı ile var olan nesne mütehayyizdir. Bunlara göre cevherler gayri-mütehayyiz değildirler. (yer tutarlar)

Filozoflara göre arşın ötesindeki şeyler ne boşluk ve nede doluluğun olmadığı âlemdedirler. (lâ halâ ve lâ melâ alemi) Sofiler derler ki, melâ alemindedir. (doluluğun olduğu). Çünkü ruhlarla doludur. Sofiyyenin bu sözünden anlaşıldığına göre ruhların yer tuttuğuna işâret vardır. Müheymiyûn, âlem-i tedvîn (levh-i mahfûzun kapsadığı alem) ve âlem-i tasdîr´in (levh-i mahfûzun kapsadığı hükümlerin icrâ edilmesi) ötesindedir.

Filozofların görüşüne göre, mücerredât fikrine yönelmekte ki zarar eşyanın kıdemi (evveli olmamasına) görüşüne götürür. Halbuki Allah Teâlâ'dan başka kıdem yoktur.

Bazıları akl-ı evveli melâikeden sayarlar hakk ile devamını iddiâ ederler. Bu konular ayakların kaydığı (yanlış görüşler) konulardan olduğu için bu kadarla iktifa etmek uygun görüldü.

İsmail Hakkı Bursavi (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Hazretlerine göre; mücerredâta mübdeât´ta derler. Yani vücudu oluşurken anneye (anaç), müddet ve zamana muhtaç değildir. Müddet ve zaman içinde olmayan nesne teveccühle mütehayyiz olur. (Manevi bakışlarda mekan tutar) Mesela, ruh cesetten ayrıldıktan sonra bile cisim olarak temessül (şekil ve sûret olarak) eder. (Müminlerin ruhu, insan şeklindeki bal arısıdır. Kafirlerin ruhu ise eşek arısı gibi olup ateşe dayanma gücü göstermeleri için biraz büyükçe yaratılmıştır)

Ne kadar olsa bir kişi alim

Yine bilmez hakikât-ı ruh

Her nedenle sahih olsa

Sözü hakikatte olur mahrum.

Hülasa, ruh, ancak Allah Teâlâ'nın bileceği iştendir, ruhun hakikati öyle şeydir ki, bilgisini Allah Teâlâ kendisine mahsus kılmıştır.

وَ لاَ شَىْءَ اِلاَّ وَهُوَ بِه مَنُوطٌ اِذْ لَوْلاَ الْوَاسِطَةُ لَذَهَبَ كَمَا قِيلَ الْمَوْسُوطُ

“Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize salât et ki; O´na bağlı olmayan hiçbir şey yoktur.”

“Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize salât et ki;‘şayet vasıta olmasaydı, neticeye ulaşılmazdı’ kaidesince mevsût[XXXVII] olmazdı.”

Mevcûdâttan bir nesne yoktur ki, aslı Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize muhtaç ve bağlı olmasın. Çünkü vasıta olamasa mevsût olamaz kaybolurdu. Mevcûdât ise dış vücutları ile mevcût ise de, bekâları zât´a bağlıdır. Yani varlığımız Allah Teâlâ’ya muhtaçtır. Buna göre bekâ vasıtaya bağlıdır. Feyz onunla husûle gelir. Bu vasıta Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizdir. Çünkü Hakk ile halk arasında ondan başka feyz vasıtası olacak vücut yoktur. Açıklaması şudur ki, Allah Teâlâ, alemler, cisimler ve ruhlar arasında zincirleme bağlar vardır. Hakîkâti Muhammediye´de bütün eşyânın özellikleri vardır. Eşya gerek külli ve gerek cüz-i olarak bu hakîkâte bağlıdırlar.

Şöyle ki, bağları ve irtibatları olmasa idi vücutları öncelik sahibi olurdu. Çünkü vücudun bekâsı devamlı bir feyz, ulaşan bir bağa ve takip eden tecelliye bağlıdır. Bu feyz ise Hakîkâti Muhammediye ile olur. Zira her eşyanın

vücudu bütün mertebelerde bizzat Hakk´tan feyz almağa istidât sahibi değildir. Böyle olmasa idi peygamberlerin gelmesine ihtiyaç kalmazdı. Bu mana üzerine irtibat lazım gelmektedir. Bu meselenin bir çok misalleri vardır. mesela baş vezir olan kimse padişah ile halk arasında vasıtadır. Eğer bu vasıta olmasa idi insanların meseleleri sonuca ulaşamazdı. Çünkü padişahın hakîkâtinde olan özellik halkının üstü ve perdeli olmaktır. Yani halk gibi yaşayamaz. Bütün işler vezirle biter. Çünkü padişaha dayanmıştır. Padişah işlere direkt kendi vasfı ile karışırsa kendi gücünü zayıflatır, îtibâr kaybına uğrar. Mesela kıkırdak denilen nesne et ve kemik arasındaki vasıtadır. Eğer olmasa idi, etten kemiğe ve kemikten ete besin alış verişi olmazdı. Kıkırdakla kemik ve et uyuma gelir. Çünkü et ile kemik arasında ortak özellikler yoktur. Kıkırdak etsel ve kemiksel özelliklerle et ve kemiğin gelişme ve bekâsına sebep olmaktadır.

Başka bir misal; kalp insanî ruh ile ceset arasında vasıtadır. Kalp latif yönü ile bir tür ruhu tutar. Kesâfeti olan (kalınlık, ağırlık, çokluk vb.) cesede yön verir. Bu vasıta ile ruh ve cisim arasında beraberlik, yani izdivaç sağlanarak vücut oluşur.

Başka bir açıklama ise; ulvî âlemin hareketleri arasında kendi seyirlerine etki eden çekim kuvvetleri birer vasıtadır. Eğer bu kuvvet olmasa idi, felekler su değirmeni gibi olmaz, hareketsiz kalırdı. Deniz yüzündeki geminin hareketi dümenine bağlıdır. Eğer

böyle bir irtibât olmasa idi, hareket oluşmazdı.

Nitekim bizim kalemimiz bu yazıya vasıtadır. Maksadımız ise hakîkât âlemine olan irtibâtı tasvir etmektir.

İrtibat hali bilindikten sonra vasıtaya (Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize şükür etmek lazım gelmiştir. Onun için enbiyâ, evliyâ ve ulemânın hukûku, anne ve babaya olan hukuktan fazladır.

صَلاَ ةً تَلِيقُ بِكَ مِنْكَ اِلَيْهِ كَمَا هُوَ اَهْلُهُ

“Allah´ım, bu salât Sen´den O´na, Sen´in şanına yakışır ve O´nun da layık olduğu bir salât olsun.”

Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin şanına yakışır salât ile salât eyle ki, o salât başlangıçtan sona kadar (ezelden ebede) O´na olsun ve salât O´nun rûh-u pâkine ulaşsın. Yani yapılacak salavât Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´e layık olacak şekilde olsun. Lakin Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´e layık olacak salavâtın hakîki manasını ancak Allah Teâlâ ve Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizden başkası bilemez. Çünkü Allah Teâlâ’nın kulları üzerine salavâtı çeşitli şekillerdedir. Yani herkesin mânevi makamı göredir. Bu manaya göre salavât rahmet, mağfiret, bereket, keşf, müşâhede, fenâ, bekâ ve manaya sığmayacak şekillerde olur.

Zahirde salât, sultanın herkesin istihkâkına göre hediyeler vermesine benzer. Her isteyene bu hazineden verilmez. Kabiliyet tespit edilmeden yönetici sınıfına kimse alınmadığı gibi. Her nesnede bir ölçü aranır. Onun için Kur´ân-ı Kerim´de nimetlerin inişi, mîzân (terazi) ile olduğu bildirilmiştir.

Büyük sultanların halk yanında halleri gizli olduğu gibi, Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin

makamı da yaratılmışlar tarafından bilinemez.

Sonuç olarak Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´e verilen hakîkâtin salât-ını kimse idrâk edemeyeceği gibi salâtını da yapamaz. Bu manayı şu hadîs-i şerif kuvvetlendirir.

لـى مــع الله وقت لا يـسعنــى فـه مـلك مـقرب و لا نـبى مـرسـل

“Benim Allah Teâlâ ile bir vaktim vardır ki, o vakitte bana ne mukarreb melek nede gönderilmiş bir peygamber hiçbiri yanaşamaz”

Ulemanın salât hakkında ettikleri açıklamalar hakîki salâtın olma gerekçeleridir. Yoksa hakîkâtte murat şöyle salât yapılacak diye tayin etmek değildir. Çünkü insana bildiği ilimden haber vermek cehâletten sayılır.

Bu kelamda Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize Allah Teâlâ’nın lütufları ve özelliklerinin beyanı vardır. Çünkü mevcûdâtın anlayışından ve ehil olduğu mânadan üstün yaratılmıştır. Onun için mevcûdat Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´in mertebesinde konuşma kudretine sahip değildir. Kur´ân-ı Kerim´de

هو الذى يـصلى عـليكم و ملائـكته لـيخـرجـكم من الـظلـمات الى الـنـور

“O, Yüce Yaratıcı ve melekleri, sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size merhamet buyurur”. (Ahzâb43) buyrulmaktadır. Burada salât etmek çıkarmağa hasredilmiştir. Çünkü ümmetin fertlerinden her ferdin kabiliyetine göre terakki ve tenzil vardır. Fakat Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimize olan salâvatta salât şekli aslı üzerine

zikir olundu. Kur´ân-ı Kerim´de "Muhakkak ki, Allah Teâlâ ve melekleri Peygamber üzerine salâtta bulunurlar. (Ahzâb 56) şeklinde gelmiştir. Çünkü Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz makamların ve terakkinin zirvesindedir. Bunun zevki kimsenin tatmamış olmasıdır. Kur´ân-ı Kerim´de; عسى ان يبعثك مقاما محمودا "Ümitli ol ki, Rabb´in seni övgüye değer bir makama gönderecektir." (İsrâ 79)

Çünkü her vech ile oldun mahmud

Sana feyz oldu Makam-ı Mahmud

Enbiya ümmetinden olmuştur

Evliya bendelerinden ma'dûd[XXXVIII]

Makam-ı Mahmut yalnız büyük şefâat etme makamı değildir. Belki bütün makamların hepsinden ibaret olan büyük bir makamdır. Büyük şefaat makamı ise, bu makamın bir bölümüdür. Bundan Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´e olan salavât-ı şerîfenin sırrı açığa çıkar.

اَللّـهُمَّ اِنَّـهُ سِـرُّكَ الْجَـامِـعُ الدَّالُّ عَلَـيْكَ

“Allah´ım, muhakkak ki O Sen´in sana delâlet eden en câmi[XXXIX] sırrındır.”

Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) Allah Teâlâ’nın birliğini, sayıların birine (sayısına) ihtiyaç duymadan gören, bilen ve mahlûkattan ayırandır.

Lafzın zâhirî manası, haberler manası yönünden ikrârdır. Çünkü hakkında bildirilen haberler Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´in büyüklüğü gibi büyüktür. Bu üç makamdır.

a-Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz Allah Teâlâ’nın sırlarını kendinde toplar.

b- Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem), varlığı ile bu sırların delilidir.

c-Sırlar ise Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) ile kâim ve korunmuş ve perdelidir. Çünkü diğer peygamberler Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin sırrına kavuşamadıklar. Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) Allah Teâlâ’nın zât, sıfat ve ef´âlin topluca zahir olduğu kimse olmuştur.

Eğer Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz olmasa idi, yüksek ve alçak diye bir şey olmaz, orta olurdu.

Bilindiği üzere sırlar çoktur. Çünkü her nev´in her sınıfın

her ferdin kendine mahsus sırları vardır. Onun için insanın sırrına melek, padişahların sırrına halk, peygamberlerin sırrına evliyalar, alimlerin sırrına ümmiler (tahsili olmayanlar) havâssın sırrına avam vakıf olamaz ve anlayamazlar. Çünkü onlarda Allah Teâlâ ile kendileri arasında husûsiyeti olan sırlar vardır. Bu husûsiyette iki büyük sır vardır ki, biri insanın sırrı diğeri Hakk´ın sırrıdır.

İnsanın sırrı insanın hakîkâtinden ibârettir. Sûreti hakîkâti ilâhiyye üzerine zahir olmuştur. Yani yaratılmıştır. Hadîs-i şerifte خلق الله آدم على صورته "Allah Teâlâ Ademi kendi sûreti üzerine yaratmıştır." İlâhi sûretten maksat yedi mertebedir. Hayat, ilim, irâde, kudret, semi (işitmek), basar (görmek) ve kelâm´dır. İnsan bu ilâhi sûretler üzere yaratılmıştır. Çünkü insan zuhûrat yeridir. İnsanın sırrı, Hakk´ın sırrı zâhirisi ve sûretidir.

Hakk´ın sırrı, insanın bâtınî hakîkâtidir. Bu sırrı ilâhî İsm-i Âzam´dan ibâret olan bütüne izâfe edildi. Onun için Câmî (Toplayıcı) denildi. Çünkü bütün sırları toplayan ve hakîkâtlerin tümünü toplar. Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz bu câmî sırrın hakîkâti ile zuhûr eylemiştir ki Dâll (delil, işâret) dir. Çünkü alemler içinde Hakîkâtı Muhammediye âlemler üstüdür. Allah Teâlâ'nın zâtına delâlet eden eşyada en mükemmeli ve genişi Hakîkâti Muhammediye´dir. Onu için bu hakîkâtin feleği Hayattır. Hayat Feleği arş gibi tam bir kaplaması vardır. Âlemin kiminde hakkâni,

kiminde sûrî (görünüş) vardır. Hayat feleği hepsinden geniştir. Cisim demek zahire itibâr iledir. Mesela ölünün hayatı hakîkisi vardır. Bu keşf ile bilinir, fakat ölü cansızdır. Bu manaya göre taşın dahi hayatı vardır. Onun için Hz.Musa (aleyhisselâm) ın elbisesini kaçırdı. Nitekim tefsirlerde gelir. Bu hayat sebebi ile, kıyamet gününde müminin sesini işiten yaş ve kuru her şey şehâdet etse gerektir. Nitekim hadîs-i şerifte "müşahede hayat ve ilim ehline mahsustur" gelmiştir. Yemek ve içmekten dolayı bedenin sıhhatli vücuda kavuşması, hayattır. Çünkü canı olmayandan hayat hasıl olmaz. Yani cisimler canlıdır. Bu büyük bir sırdır. Ehlullah böylece kabul ederler. (Muhyiddin Ârâb-î Hazretleri´de bu görüştedir) Kur´ân-ı Kerim´deو ان الدار الآخرة لهى الحيوان "Hakikaten ahiret yurdu ise elbette ki, daimî hayat yurdudur." (Ankebût 64) Ahirette eşyanın hayatı zâhiri (gerçek şekilde), dünyada ise gizlidir(gerçeğe benzer). Bunun sırrı dünya kalıb (şekli), ahiret kalbî (iç) dir. Biri cisimin ağırlığını, diğeri ise ruhâni ve latif yönünü taşır. Fakat ahirette ise kalb, şekli ile tasavvur olması gerekir. Onun için ahirete âlem-i sıfat demişlerdir. Çünkü insanda olan kalbin sıfatları orada sûreti kalbiyeye dahil olur. Nitekim Kur´ân-ı Kerim´de; فتأتون افواجا "Artık bölük bölük geliverirsiniz."(Nebe18) Bu alemde o hayatın zuhur etmesine cisimlerin kesâfeti (koyuluğu ve ağırlığı) mani olmuştur. Ehlullahın kemâlâtını, letâfetlerini (incelikleri) bulmakla bilirsin. Bu dünyada görmekten men edilmek dahi bu sır üzere bina edilmiştir. Onun için basiret erbâbı, batın ile vücudu beraber idrâk ve müşâhedeyi

kabul ederler.

Hasıl olsa dil-e tecelli Hakk, rûşen olurdu hanesi mutlak

Hâne kim ruzûnesi yoktur, nur-u hurşitten oluptur muğlak

****

Gör her cism-ü cân içre, bir öz ki, cânı cân ehli

Bilir bu remzî Ey Hakkı, hayat-ı câvidân ehli [XL]

وَ حِجَابُكَ الْأَعْظَمُ الْقَائِمُ لَكَ بَيْنَ يَدَيْكَ

“Huzurunda durabilen en büyük perdedârındır.”

Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem), mutlak varlık ile yokluğun arasındaki perdedir. Onların karışmasına da engeldir.

Yukarıda vasıta ifadesine uygun olarak, burada hicap manasına hâcib (perdedâr) manasını kullanmak gerekir. Çünkü hâcib burada bevvâb (kapıcı) manasına da gelir. Bevvâb, giren ve girilecek şeyin vasıtasıdır. Büyük hicâbın manası hakîkâtte açıktan açığa görülen Ridâ-i kibriyaya[XLI] işârettir. Hakîkâti rütbe ve makam yeri demektir. Bu misal olarak rütbenin aslına görmek ona bağlı oldu. Gözle görünen ridâ (cübbe), basîretle görünen ridâdan farklıdır. Nitekim Arap adetinde ridâ, baştan ayağa giyilen elbisedir. Görünen elbise insanın kendi değildir. Nitekim çekirdek, ağaç sûreti ile zahir olur. Ateşle anlaşılan ağaçtır. Çekirdekte bâtınî özde ağaç müşâhede edilir. Bu mertebe-i zuhûrattır. Bu zuhûrat her şeye Hakîkâtı Muhammediyeden verilen hisse kadardır.Her mertebenin hicâbtan bir hissesi vardır. Hakîkâtı Muhammediye ise bu hicâbların toplamı ve en büyüğüdür.

Bilinir ki, aynada görenlere hicâb olmaz. Belki ayna görmeğe vasıta olur. Nitekim ridâ köre hicâb olmaz. Fakat dışardan görene elbette hicâb olur. Salavât-ı

şerîfedeki hicâb-ı Hakk´tan murat, Hakk´a hicâp gereklidir demek değildir. Çünkü hicâb ile mahcûb (perdelenen) olmak, sınırlı olanların sıfatıdır. Duyular geniştir sınırları sonsuzdur. Buna göre Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz halkla Hakk arasında hicâb, vasıta ve aslın görülme sebebi olmasıdır.

Veziriâzam dahi, halk ile sultan arasında hicâbdır. Yani Allah Teâlâ dışarıdan hicâb ile perdelenmiş ve gizlenmiş değildir. Belki kendi sıfatları ile gizlenmiştir. Hicâb ile perdelenmenin arasındaki fark açığa çıkmış oldu. Çünkü görmek ebedîdir. Hicab da bu görmekle beraberdir. Onun için salavât-ı şerîfede الْقَائِمُ لَكَ diye geldi. Yani görmek bu ayna ile olduğu bilinsin. Çünkü Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) her zaman huzûr-u ilâhîdedir ve görenlere de vasıtadır.

اَللّـَهُمَّ اَلــْحِقْنى بِنَسَبِه وَ حَقِّــقْنى بِحَسَبِه

“Allah´ım, beni O´nun soyuna ilhâk eyle, O´nun sahip olduğu şerefe beni layık kılmanı dilerim.”

Neseb ebeveyn ciheti ile olan ortaklıktır. Yakın akrabalığa sebep bir olgudur. Haseb kişinin nefsinden baba ve ecdadından olan iftihar edilen şeylerdir. Hadîs-i şerifte;

كل سبب و نسب ينقطع يوم القيامة الا سببى ونسبى “Kıyamet günü sebepler ve nesebler kesilir, Benim neseb ve sebeplerim kesilmeyecektir.” Allah Teâlâ insan cinsini muhtelif terkiplerden yaratmıştır. Sûret âlemi, halktan; rûhî âlem emirdendir[XLII]. İnsanın nesebi rûhunadır. Rûhun intisâbı Allah Teâlâ´dır. Kur´ân-ı Kerim´de و نفخت فيه من روحي “Ona ruhumdan üflediğim” (Hicr 29)

Hadîs-i şerifte; انا من الله والمؤمنون منى “Ben Allah Teâlâ’danım, mü´minler Ben´den” (Bana verilen nurdan) gelmiştir. Havâss ehli bu nesebtendir. Bu neseb ehline galip olan rûhâni özelliklerdir. Yani şevk, muhabbet, talep (mânevî makam arzûsu), hilm (yumuşaklık), kerem (cömertlik) ve hakîki takvâ vb.dir. Yüksek meziyetleri toplamak ile bu neseb hasıl olur. İnsanın beşerî sûreti çamurdan yaratılmıştır. Kur´ân-ı Kerim´de هو الذي خلقكم من طين “O, Yüce Yaratıcıdır ki, sizi bir çamurdan yarattı.”

(En´âm 2) Bu sebepten dolayı insanlarda galip olan beşeri özelliklerdir. Yani hırs, şehvet, nefs-i hevâ, gazap, boş şeylere heves etmek, aşağılık şeyler de mahvolmasıdır.

Geçerli olan neseb mânevî nesebtir. Bu ise takvâdır. Yoksa çamur ve sûretten olan değildir.

Haseb ile murat Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin ahlakıdır. Hazreti Âişe (radiyallahü anha) Annemizden Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´in ahlakı sorulduğunda, "Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´in ahlakı Kur´ân-ı Kerim´dir" buyurmuşlardır. Yani dışı Kur´ân-ı Kerim´le amel ettiğinden başka, bâtınını (iç âlemi) dahi hakkıyla vasıf olduğu gibi iftikâr makamına[XLIII] sahip idi. İnsân-ı Kâmil bu hakîki şeref ile muttasıftır. Nakıs (eksik) insan nefsin istekleri ve noksan şeylerle bezenmiştir. Bu kelâmda الحقني (ilhâk) حققنى (tahkîk) ten önce gelmiştir. Çünkü bu işin evveli tağlik (bağ), ortası ilhâk (karışmak), sonu tahkiktir (hakîkâti görmek). Allah Teâlâ fazl-ı keremi ile bizi muhakkîklerden eylesin Amin.

وَ عَـرِّفْـنى اِيّاَهُ مَعْرِفَـةً اَسْلَمُ بِـهاَ مِنْ مَـوَارِدِ الْجَهْلِ

"Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizi bana öyle tanıt ki, bununla cehalet kanallarından kurtulup selâmet bulayım."

Mârifetin hakîkâti Allah Teâlâ'nındır. Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz ise hakîkâtin ağacı ve neticesidir. Onsuzda olmaz. Mârifet (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz ile talep edilir.

Mârifet ile iki cehâlet giderilir.

Birisi vasıta iledir. Yani kitaplardan ve üstatların ağzından giderilir. Buna vech-i âm (umûma) ait olan bilgi derler. Diğeri ise vasıtasızdır. Zarûrî bilgi ve ilham yolu ile olan mârifettir. Buna vech-i hâs (hûsûsi) bilgi derler.

Birinciye işaret eserlerde "İlm-i insanların ağzından alın", hadîs-i şerifte ise "Bir şey hakkında şüpheye düşerseniz önce Kur´ân-ı Kerim´e sonra sünnete müracaat edin" gelmiştir.

İkinciye işaret Kur´ân-ı Kerim´de واتقوا الله ويعلمكم الله

"Allah Teâlâ'dan korkunuz. Allah Teâlâ sizlere öğretiyor." (Bakara 282) Kendi kendine olan bilgi, vasıta ile olan bilgiden faziletli olmakla beraber salavât-ı şerîfede Hakka nisbet edildi. Beyazıt Bestâmi (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Hazretleri kelamında,

اخذتم علمكم ميتا عن ميت واخذنا علمنا عن الحى الذى لا يموت

"Siz ilminizi kalbi ölü olanlardan aldınız. Biz ise ilmimizi ölümsüz diriden aldık" buyurdular.

Marifetten gaye Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizi bilmektir. (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz, Allah Teâlâ'nın zât, sıfat, sözler ve hallerini bilmek ile bütün yollarını kendinde toplamış olmasıdır. Mârifet ve bilgi kâmiller yanında aynı şeydir. Filozoflar yanında ise çok fark vardır. Bazı filozoflar ise alim ariften üstündür, dediler. Zirâ ilim tasdik, mârifet tasavvur yönündendir. İlim hakîkâti idrâk, faziletlerini idrâk ise mârifettir. Kur´ân-ı Kerim´de;

هل يستوى الذين يعلمون و الذين لا يعلمون

"Hiç bilenler ile bilmeyenler eşit olabilirler mi?"

(Zümer 9) bilgi, ilme şerefinden dolayı tahsis edildi.

Hadîs-i şerifte انا مدينة العلم و عَلِيٌّ بابها "Ben ilim şehriyim, Hz.Ali (Kerremallâhü veche) kapısıdır" (Suyuti Cami us-Sağir). Başka bir hadîs-i şerifte انا ميزان الحكمة وعلى لسانه "Ben hikmetin ölçüsüyüm, Hz.Ali (Kerremallâhü veche) de sözcüsüdür."İmam Gazali (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Risâleyi Akliye´sinde bu konu geçer.

Salavât-ı şerîfedeki mârifet ile murat ilimdir. Onun için cehâletin karşılığı olarak getirildi. Cehâletin her türlüsü ilim ile giderilir. Yoksa tasavvur yönünden olan mârifet ile giderilmez. Lakin burada lisana uygun deyim olarak diye mârifet geldi.

88 Salât-ı Meşîş Açıklaması

Mârifet iki türlüdür. Hakkânî, Şeytânî.

Hakkânî, zâhirde kitap, sünnete; batında zevk ve erbab-ı hakâika uygun olandır. Bu sayıların dışındakiler şeytânidir. İlme uygun olmayan mârifet muteber değildir. Çünkü faydası yoktur. Kelâmın mânası budur ki, Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizi bir tarif ile bilelim ki, vâridatlar ve mârifet yolunda cehâlete düşmekten O´nunla selâmet bulalım. Her şeye ve mevzûya layık olan ilim ehli olalım.

Murg-i cân uçmağa ilim ve ameldir iki yer

Yoksa olurdu hevâ-i cehlde zîr-u zeber.[XLIV]

وَ اَكْـرَعُ بِــهاَ مِنْ مَـوَارِدِ الْـفَضْلِ

"Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizi bana öyle tanıt ki, bununla fazilet pınarlarından kana kana içeyim."

كرع Suyu el ve kap kullanmadan yerinden ağızla içmek demektir. Fâzilet kazancından başka şeyler çalışma ile hasıl olan ilâhi nimetlerdir. Maksut peygamberlik mârifeti ile üstün fazilet ve nimetleri talep etmektir. Onun için bu tabir kullanıldı. Çünkü كرع de vasıta yoktur. El ve kap vasıta cinsindendir. Fazilet ise çalışmadan ve vasıtasız olandır.

وَ اَحْمِلْنـى عَلىَ سَبِيلِـه اِلـىَ حَضْـرَتِـكَ حَمْلاً مَحْفـُوفـًا بِنُصْرَتِكَ

"Allah´ım, bana Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin yolu üzerinde, inayetinle kuşatılmış olarak Sen´in huzuruna giden yolda da yardım et."

Yol, nefis terbiyesi yoludur.

"Allah Teâlâ'ya giden yollar, yaratılmışlar sayısıncadır." Fakat nübüvvet yolunun kapsamı çok geniştir. Bu sebepledir ki, Muhammedî meşrep olanların yaşları dahi, (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz´in yaşını dahi tecavüz etmez. Kamil bir uygunluk vardır. Onlar ilim ve zevklerine istidâtları gücü kadar varis oldukları gibi, ömürleri bile uygunluk gösterir. [XLV] Onun için salavât-ı şerîfede

الـى حـضرتـك yi mutlak söyledi. Huzurdan maksat İsm-i Âzâm´ın külliyet makamıdır. Bu Cennet-i Adn, Vesile makamıdır. Huzur, makam-ı ilâhîde yani huzurunda durabilmek makamıdır. Bütün makamların en üstünüdür. Onun için Kur´ân-ı Kerim´de عند ملك مقتدر "Gayet kudret sahibi bir hükümdarın huzurunda bulunacaklardır." (Kamer 55)

Sırrım ererse makâm-ı vasla
Bula canım o makam içinde huzur
Bu huzûra nice can vermeye
Benim aşkım aşık oluptur mağdud

وَ اقْـذِفْ بى عَلىَ الْـبـَاطِلِ فَـاَدْمـَغَـهُ

“Allah´ım, Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz ile beni batılın tepesine öyle indir ki, beynini dağıtayım.”

Bâtıl, nefisinde vücut, sübût ve hakîkâti olmayan demektir. Sofilere göre iki kısımdır.

Hakîki Bâtıl; ilim âlemi ve ayn (asıl) âleminde onunla tecellisi olmayandır. Hâkîki yokluk da derler.

İzâfî Batıl; kendisi ile tecelli olan dışta görünen mevcûdattır. Geçici yoklukta denir.

Âlem-i vücutta ise Hakîki Bâtıl yoktur.

Hakîki Bâtıl olması mümkün olmayandır. Buna göre izâfî batılın hakîkâti Hakk´a uygun olmaktadır. Kur´ân-ı Kerim´de;

ربنا ما خلقت هذا باطلا“Rabb’imiz, Sen bunu boşuna yaratmadın” (Al-i İmrân 191) buyrulur.

Bâtıl, Hakk´ın dışında olan her şeydir. Hâkîki vücut Allah Teâlâ’nındır. Bâtılda bekâ yoktur. Kur´ân-ı Kerim´de

ان الباطل كان زهوقا“Muhakkak bâtıl yok olmaya mahkumdur.” (İsrâ 81) buyrulur. Fakat Hakk ve bâtıl birbirlerini takip eder. Çünkü birbirlerinin gereğidir.

وَ زُجَّ بى فى بِحـَارِ اْلأَحَـدِيـَّةِ

“Allah´ım, Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz ile beni ehadiyyet[XLVI] deryalarına al.”

وَ انَــشُلْــنى مِنْ اَوْحـَالِ الـتَّـوْحِيـدِ

“Allah´ım, Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz ile beni tevhidin hallerinden süratle geçir.” [XLVII]

وَ اَغْـرِقْـنى فى عَيْنِ بَحْــرِ الْوَحـْدَةِ حَتىَّ لاَ اَرَى وَ لاَ اَسْمَعَ وَ لاَ اَجِدَ وَ لاَ اُحِسَّ اِلاَّ بِـهاَ

“Allah´ım, Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz ile beni vahdet (birlik) denizinin kaynağına gark et, öyle ki, sadece O´nunla göreyim, O´nunla işiteyim, O´nunla bulayım, O´nunla hissedeyim.”

وَ اجْعَلِ اللّٰهُمَّ الْحِجَابَ الْأَعْظَمَ حَيَاةَ رُوحى

"Allah´ım, en büyük perdedâr[XLVIII] olan Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizi ruhumun hayatı kılmanı niyaz ederim."

Hadîs-i şerifte, انا من الله و المؤمنون منى"Ben Allah Teâlâ'danım, mü´minler Ben´dendir" gelir. Hiçbir ruh yoktur ki, rûhu âzâm´dan (büyük ruh) feyzlenmesin ve bekâsı ondan yardım bulmasın. Bu hayatın evvelinde ruh, sonra beden gelir.

Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz ruhların babası olduğu gibi hayatında babasıdır. Bazı kitaplar da Hazreti İsa (aleyhisselâm)´ın babası olduğu yazılıdır. Çünkü Hazreti İsa (aleyhisselâm)´a üfürülen ruh Rûhul Kudüs´ten, Rûhul Kudüs´un nuru Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizden alınmıştır. Hayat ruh ile olmadıkça, insan ölü gibidir. Maksut olan hayat, ruhî hayattır. Hayvan-i nefs böyle değildir. Fuzûlî şöyle demiştir.

Şehîd-i aşk olup feyz-i bekâ kesb eylemek hoştur

Ne hasıl bî-vefâ dehrin hayatı müsteârından[XLIX]

Yani bâki hayat fâni hayattan faziletlidir. Bu sebeple müminler ve evliyalar hakkında

94 Salât-ı Meşîş Açıklaması

اولـياء الله لا يـموتـون ولـكن يـنقلـبـون مـن دار الـى دار

“Evliyalar ölmezler, belki bir evden başka bir eve geçiş yaparlar” buyrulmuştur. Bazı rivayetlerde evliyâullahtan bedel müminler olmuştur. Bundan maksat kamil müminlerdir. Bu hayatı bâkiye sebebiyle kamil müminlerin bedeni bozulmaz. Bu bir hakîkâttir.[L]

وَ رُوحَـهُ سِـرَّ حَقِـيقَـتى

“Allah´ım, Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin ruhunu hakîkatimin sırrı eyle.”

Rûhu Muhammediye´de iki mana hatıra gelir. Biri ruhların hayatı diğeri hakîkâtlerin sırları olmasıdır. Hayat ile sır aslında birdir. Zira her şeyde olan Hakîkât-ı Muhammediye hassası zikredilen hayat ile beraber olmuştur. Yani ruhumuz aslında Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizden bize düşen kısımdır. Buna göre mana O´nun bana olan yakınlığına göre, bende müşâhedesini ve güzelliğini gerçekleştir.

وَ حَقِيقَتَهُ جَامِعَ عَوَالِمِى بِتَحْقِيقِ الْحَقِّ اْلأَوَّلِ

“Allah´ım, Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin hakîkâtini ilk hakkın gerçekleşmesi ile âlemleri kaplayıcı (kuşatan) kılansın.”

Geçen bahislerde anlattığımız üzere Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin hakîkâti İsm-i Âzam´dır. Çünkü adı İsm-i âzamı, ism-i âzâm bütün isimleri topladığı gibi, Hakîkâti Muhammediye de bütün hakîkâtleri toplar. Hakk-ül Yakîn´in hakîkâti ve bâtını bu hakîkâte mahsustur. Âlemlerden murat seyreden âlemlerdir. Bunlar 360 bin alemdir. Gayb ve şehâdet âlemlerinde inen ve çıkan mertebeler çoktur. Bütün âlemlerde Hakîkâti Muhammediye´yi müşâhede etmek suretiyle devir etmek büyük bir rütbedir. بِتَحْقِيقِ الْحَقِّ اْلأَوَّلِ ile Allah Teâlâ’nın ferdiyyetine (birliğine) işaret eder. Bu Allah Teâlâ’nın ilk yaratılıştaki hüviyetidir. (yalnız başına kendisiyle olduğu hal) Buna الْحَقِّ اْلأَوَّلِ denmiştir. Mertebeler ve tecelliyatlar bunun açılımlarıdır. Onun için her şeyde aslı müşahede etmek vahdettir. (Allah Teâlâ’nın birliğini görmektir) Ağaçta sesin müşahede edilmesi gibi. (ney gibi) [Aslında ağaç sesiz bir madde iken sırrını keşfedene sesini bahşeder. Her insan ney çalgısına ses verdiremez.]

يا اَوَّلُ يا اَخِرُ يا ظاَهِرُ يا باَطِنُ

"Yâ Evvel (celle celâlühû), Yâ Âhir(celle celâlühû), Yâ Zâhir(celle celâlühû), Yâ Batın(celle celâlühû)"(Başka bir manaya göre)

["Yâ Evvel (sallallâhü aleyhi ve sellem), Yâ Âhir (sallallâhü aleyhi ve sellem), Yâ Zâhir (sallallâhü aleyhi ve sellem), Yâ Batın (sallallâhü aleyhi ve sellem)]"[LI]

Evvel sırların inişi için, Âhir çıkılan sırların sonu için Zâhir Vücud-u Hakk´a bakıldığında, Bâtın halkın vücuduna bakılınca söylenir.

Bu dört isim ilâhî isimlerin Ümmühât-ı Esmâ´sıdır. (isimlerin anaları). "O evveli ve aynı anda sonu olmayan, zâtı açık ve aynı anda gizli olandır."

Boyutların olmadığı bir zattır. Yaratılanlar zıtları ile hayat bulurken, O zatında zıtları olmadan vücut bulan mutlaktır. Zıttı olmayan birdir. O her şey ve yerdedir. Fakat her zâhiri O, zannetmemelidir. Çünkü O zâhir olmakla beraber batındır. Akıl ile anlaşılamayacağı, hayal ile tahayyül olunamayacağı gibi, hakîkâti akılların idrak ve ihatasına sığmaktan münezzehtir. Ne yalnız zahir ne de yalnız batın diye hükmetmemeli, zahir ve batın demelidir. Evvel ve âhir de böyledir.

Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) için ise bu konuda aynı müteâlayı yaparken ilâhlık vasfı dışında hepsi gerçektir. Âlem, Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) olmadan hiçbir şekilde ifade ve hayat bulamaz. Sultanın huzurunda vezirinden başka kimse konuşamazsa Allah Teâlâ'nın huzurunda peygamberler ve melekler dahil olmak şartı ile kimse konuşmak şöyle dursun, huzûra çıkmak dahi mümkün olmadığı gibi varlığı hesaba dahi katılmaz. Bu gerçekten Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´in varlığının evveli, sonu, zâhiri ve bâtını için açıklama yapmak mümkün değildir.

Bu isimler için çok açıklamalar vardır. Fakat bu kadar ile iktifa uygun görüldü.

اِسْمَعْ نِـدَائى بِمـاَ سَمِعْتَ بِـه نِدَاءَ عَـبْدِكَ زَكَـرِيّاَ عَلَيْـهِ السَّلاَمُ

“Allah´ım, Kulun Zekeriyyâ (aleyhisselâm)´ın nidâsını işittiğin gibi benim nidâmı da işit.”

Bu konu Kur´ân-ı Kerim´de, “O vakit ki, Rabb´ine gizlice bir dua ile duada niyazda bulunmuştu. Demişti ki: Yârabbi!. Muhakkak benim kemiklerim zayıfladı, başımın tüyü de tutuştu (beyazladı), Sana ne dua ettim ise mahrum kalmadım. Ben arkamdan takip edecek akrabamdan korkmaktayım. Eşim de kısırdır. Artık bana Sen kendi tarafından bir oğlu bağışla. Hem bana vâris olsun hem de Yakub hanedanına vâris olsun. Onu katında rızaya mazhar buyur. Ey Zekeriya!. Seni bir oğul ile müjdeleriz ki, adı Yahya'dır. Onun için evvelce kimseyi bir adaş kılmadık. Dedi ki: Yârabbi!. Bana nereden bir oğul olabilir?. Eşim ise kısır olmuştur. Ben de ihtiyarlıktan son yaşa yetişmiş oldum. Buyurdu ki: Öyledir. O bana kolaydır ve muhakkak ki, ben seni bundan evvel yaratmıştım, halbuki, sen hiçbir şey değildin. (3-9Meryem sûresi)” açıkça anlatılmıştır.

Zekeriyya (aleyhisselâm) Allah Teâlâ’ya gizli bir sesle dua etmesi büyüklerin huzurunda olanın sesinin yüksek çıkmadığı içindir. Nidâ dua etmek makamındadır. Buradaki duada insanların yaşantısında olmayacak bir isteğin, olabilirliği vardır. Bu salavât-ı şerîfe ile dua eden Efendimiz Allah Teâlâ’nın rızasına muhâlif bir şey istemiyorsa, (sallallâhü aleyhi ve sellem)´i vesile ederek

isteğine kavuşacaktır. Yine bu salavât-ı şerîfeye devam edenlerin lafzen dua etmese bile gönülden murat ettikleri isteklerin muhakkak olacağı açıklanmıştır. Gönül istekleri ise Allah Teâlâ katında geçerli isteklerdir.

وَ انْصُــرْنى بِكَ لَكَ

“Allah´ım, Sen´in rızan yolunda bana yardım et.” “Allah´ım, Sen´in yoluna, Sen´inle yardım et.”

Bana yardımınla, nefsim üzerime Senin ile, Senin için, benim dileklerim olur. Benim dileğim ise Sana vuslattır. Fakat bana olan yardımını bizzat Sen´inle isterim. Sen benim işlerimin de velisi ve kefili ol. Çünkü kuvvet ve yardıma ancak Sen´inle kavuşurum. Benim muradım ise her şeyde tam bir fenâya kavuşmaktır. Düşüncelerim ve vücudumla Sen´de yok olarak feyiz bulurum.

وَ اَيِّـدْنـى بِـكَ لَـكَ

“Allah´ım, Sen´in rızan yolunda beni kudretinle destekle.” “Allah´ım, Sen´in yolunda gitmek için, Sen´inle destek istiyorum.”

Beni meleklerin, lâhûtî yardımının bereketiyle takviye et, vehmin (manasız korku, düşünceler) ve ihânetin kuvvetlerine kahır ile güçlü olayım. Sonunda nefsim âlemin karanlıklarına meyilden ayrılıp âlemin nurlarına yükselsin. Bu sebeple nefsim kemâllere ulaşıp, müşâhedeye kavuşsun. Bu ise nur farkı ile olur. Bunun için kuvvetli nur, açık deliller bulup, hak ve masivayı birbirinden fark ve teşhis edeyim. Bununla göğüsün genişlemesi ve kalbin açılması gerçekleşir. Bu hali bile Sen´in için et. Çünkü biliriz ki, dilekler Sen´inle Sana yönelmekle ve Sen´inle olur.

وَ اجْمَعْ بَيْنى وَ بَيْنَكَ وَ حُلْ بَيْنى وَ بَيْنَ غَيْرِكَ

“Allah´ım, benimle Sen´in aranı birleştir. Benimle Sen´den başkalarının arasına gir.” (üç defa okunacak)

Yani aradan yaratılış perdelerini, ayrılık sebeplerini ve işleri kaldır. Beraberlik ve müşâhede ihsan et.

Şeyh Sâdi (kaddesellâhü sırrahu’l âlî) buyurdu ki;

Ehl-i irfân dediler, sen çıkmayınca aradan

Bilmez misin kendini pinhân[LII] eyleyen.

Bu sen-den murat, yaratılışın getirdiği ilişkiler, bağlardır. Çıkmaktan murat ise bunlardan bağı koparmak ve kesmektir. Bu bağlar vücut, zât, sıfat ve fiillerden ibârettir. Bunlar kesildiğinde gizlenen açığa çıkar. Yani kulun hakîkâti ile ilâhi hüviyet arasındaki bağlar ve kulluklar yok olur, aşık maşuk´a, sevgili sevdiğine kavuşur. Bu cümle ile hicap ve berzah (perde) sen-den ibarettir. Bu ise gaflettir.

Gaflet-i dil perdedir, dîdâr-ı mevlâdan bana

Perde zâil oldu ise, can gözü ile baksana[LIII]

Salavât-ı şerîfede mâsivâya gayr denildi. Gayr Hakk´tan ayrı olan şeyler demektir.

Mevlâna Câmi (kaddesellâhü sırrahu’l âlî); “mâsivânın vücudu yoktur” demiştir. O zaman اللهم اشغلنا بك ممن سواك

“Allah´ım Sen´in ile değil, zâtınla meşgul et” duasının manası nedir diye sorulunca, cevaben; Kaffe-i Zâta (Zâtın bütün özellikleri) işarettir.. Beni zatınla meşgul et. Sıfat ve fillerinle meşgul etme” buyurmuşlardır.

Fakat bu sıfatlara gayr demek bir görüştür. Ehl-i Sünnet ise sıfatlar için “Allah Teâlâ’nın ne aynıdır ve ne gayrıdır” demiştir. Zât-î isimler de hakîkât ise müsemmanın (isimlendirilen şey) aynî (aslı) olmasıdır. Bu isimlerden murat âlemle ilgisi olmayan isimlerdir.

اَللّٰهُ اَللّٰهُ اَللّٰهُ

“Allah, Allah, Allah.”

Üç defa söylenmesi zât, sıfat ve fiillere işâret içindir. Birincisi ile gafilleri îkaz, ikincisi ariflere tarif, üçüncüsü vuslat lezzeti için söylendi. Allah Teâlâ lafzı İsm-i Âzâm (En büyük isim) dır ve bütün isimleri kendinde toplar. Gerçekte Allah Teâlâ’nın bütün isimleri büyüktür. Fakat bazı isimlere bazı hususlara istinaden يا حى يا قيوم (Yâ Hayyü Yâ Kayyûm) gibi İsm-i Âzâm denilmiştir.

اِنَّ الَّذى فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْاَنَ لَرَادُكَ اِلى مَعادٍ

“Muhakkak ki, Kur´ân-ı Kerim´i [okumayı, tebliğ etmeyi ve ona uymayı] Sana farz kılan Rabb´in elbette Sen´i dönülecek yere[LIV], döndürecektir.”

(Kasas 85) (üç defa okunacak)

Bu hâle ulaşmak için zat, sıfat ve ef´âl de fenâya kavuşmak ile olur. Bu fenâda zatla kendisi, sıfat ve ef´âlde Hakk´la bekâ vardır. “Vatan sevgisi imandandır” gereğince Hakk yolcusu bu fenâ ve bekâ menzillerine talip olmalıdır.

رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَ هَيِّءْ لَنَا مِنْ اَمْرِنَا رَشَدًا

"Ey Rabb´imiz, tarafından bize rahmet ihsân eyle, işimizden kurtuluş yolu hazırla."

(Kehf 10) (üç defa okunacak)

Salavât–ı şerîfeyi elif harfi ile başladığı gibi elifle bitirdiler. Başlangıç ve sonuçta elif asıldır. Hemze böyle değildir. Hareke ve sükunu birbirinden ayırmak içindir. Harflerden de sayılmaz. Elif hakkında çok kelam edilmiştir. Buralarda üç kere okunmanın sırrı nedir? Bir sözünüzde salavât 11 kere okunmaya tahsis edildiğini sorarsan şu cevabı veririz.

Mertebeler yönündendir. Yani insanlar âlemine nüzul eden ilâhi feyzler; melekût, ceberût ve lahût âlemlerinden geçerek gelir. Feyz mertebelerden geçerek gelecek olursa parlak olur. Çünkü her nesnenin evvelinden nihayetine kadar çeşitli tavırlar zuhur eder. Hakîkâtte ezel ve ebed, evvel ve âhir birdir.

اِنَّ اللّٰهَ وَ مَلٰئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِىِّ يَا اَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِيمًا

"Şüphesiz ki, Allah Teâlâ, melekleri, O şanı yüce Peygambere çok salât etmektedir. Ey imân edenler, haydi sizde O´na çokça salât edin ve güzelce selâmlar getirin." (Ahzâb 56)

Ey Allah´ım faziletli salavâtların ile Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´e salât etmeni niyaz ederiz. İlk yaratılışta O´nu yarattın. Varlığından dolayı insanlık şeref buldu. O Seni tanıtmak için yurdunu terk edip, beşer âlemine geldi. Sana kavuşmanın mertebeleri ancak O´nun yanındadır. Besmele O´nsuz manaya gelemedi. Çünkü O be harfi altındaki noktadır. O nokta da her şeydir. Ol dediğin şeyde ancak O´nunla olur. Çünkü nisbetler ve eşyanın sırları O´nunladır. Fazilet hazinesini O´na teslim ettin. O da hazineyi yaratılmışlara kabiliyetleri miktarınca dağıttı. İsm-i Âzâm, kendisi olduğu halde Senin isimlerine bizi O yönlendirdi.

Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´i zâhir ve bâtın tılsımların anahtarları yaptın. Kulluk ve rablık sırlarını O´nda toplandın. Vâcip ve mümküne sahip iken O´nu mümkün âleminde gösterdin. O´da kulluğu kendine şeref kabul etti. Kulluk şerefide O´nunla açığa çıktı. Yaratılmışlar O´nunla kul olduklarını anlayıp ilahlık davalarından vazgeçtiler. Rütbeleri O tayin etti. Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) ile Hak ve bâtıl birbirinden ayrıldı. Sen´i

sayılara ihtiyaç duymadan bir olarak ancak O bildi. Yemeksiz yaşayabildiği gibi ibadetsiz zamanı da hiç geçmedi. Âlemlerin perdesi ve birleştiricisi ancak O oldu.

Biliyorum ki; Levh-i mahfûzu yazan kalemden dökülen nurlu harfler ancak O´nunla manaya gelebilir. Mukaddes feyizler ancak O´nunla dağılabilir. Sıfatlar ve isimler´den çıkacak ışıklara güneş, ancak O olabilir.

O birlik ve birin arasındaki ince latif çizgi oldu.

Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) ezeli isimlerden isimler yurduna inen ilâhî emirlerin vasıtasıdır. O öyle bir incidir ki, elmaslar, yakutlar, hareketler, sükunlar ve bütün olaylar O´ndan çıkar.

Ey Allah´ım O´nu benzeri, ikincisi ve yokluğu olmayan mecbûriyet ve gâye kıldın. İlâhi hitaplarından çıkan suretleri O´nunla meydana getirdin.

Ey Allah´ım Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) Sen´in cemâlini celp etti de celâlin sakin oldu. Büyük hilâfet elbiseni ve vücuduna zamansızlık ve mekansızlığı layık gördün. Teveccühlerinin kıblesi yaptın da isimler ve sıfatlar elbiselerini giyebildiler. Sidre-i müntehâ O´na layık oldu. O´na verdiğin yakınlığı kullarına dahi Sen tarif etmek istemedin. Sen O´nunla O Seninle oldu. Fakat O´nun gözü Senin ne varlığına takıldı, nede ayrıldı ve karışmak istedi. Bu yakınlıktan dolayı sarhoş olup yanında kalmak arzusuna da düşmedi. Güzel sevgilin kulluğuna yöneldi.

Ey Allah´ım, Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) ile

eksiklerimizi tamamla, aslımıza kavuştur Ayrılık aramızdan gitsin de zâtımız zâtı ile, sıfatımız sıfatı ile, fiilimiz fiilleri birleşsin..

Ey Allah´ım, Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) ile emniyette olup, yaşamakta zorlanmayalım. İslâm´ın ve aşkın kapıları bize açılsın. Lâilâhe illallah kalesine O´nunla girebileceğimiz gibi Seninle buluşmakta ancak O´nunla olabilir. Sana açılan kapı ve yol O´dur. Başka bir yolda yoktur. O bizi Sen´den koruyan hicaptır. O olmasa idi Sen bizi, yok ederdin.

Ey Allah´ım istiyoruz ki, kayıtlardan kurtulup Sana kavuşalım. Fakat her şey yine Sen´in takdirindir. Bizim varlığımız Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´e kıldığın salât iledir. Allah´ım bu salât bizde can, kan ve ruh oldu. Küfrün karanlıklarını, birinci ölümün ve ikinci doğumun sıkıntılarını bizden uzaklaştırdı. Fâni dünyada bâki hayatın diriliğini verdi.

Ey Allah´ım nereye baktım ise Sen´i, O´nunla buldum. O´nunla hidayet veren oldum. Karanlığımda üzerimden soyuldu..

Peygamberimiz Efendimiz Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem)´yi severek ölen, imânını kurtararak ölür. Kabrini melekler ziyâretgâh edinirler. O´nu bulmadan ölenler için "Allah Teâlâ'nın rahmetinden umutsuzdur" yazısı, iki gözünün arasına yazılı olarak haşredeceksin.

Ey Allah´ım Rasûlüllâh (sallallâhü aleyhi ve sellem)´ı sevdiğimiz gibi çocuklarını ve ehl-i beytini de severiz. Şu

sözüne iman etmişizdir.“Rabb´im; ehl-i beytimden, sülâlemden birliğine iman edip ve Benim peygamberliğimi kabul edene azap etmeyeceğini, vaat etti” Sen ve çocukların cennette Efendilerimizsiniz. Biz Sen´i kendimizden, evlatlarımızdan ve her şeyimizden çok severiz. Canımızı isterse O´na fedâ ederiz. Çünkü “kısasta hayat vardır.” Canını uğruna pazara çıkarana elbette Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) den büyük ihsanlar olacaktır.

Ey Allah´ım Fahr-i Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizi çok seviyoruz. Ne kadar üzerine salavât getirsek, o kadar özümüzü ihyâ etmiş oluruz. O´na yakın olmak ne büyük şereftir. Ya O´ndan uzak olan....

Ey Allah´ım nefesini üzerimize gönder, kokusu ile hayat bulalım. Nefsimizin hakîkâtini görüp hakîkâtine ulaşalım da evveli, âhiri, zâhiri ve bâtını toplayalım. Uzaklar ve yakınlar kalksın, bir olalım. Biliyoruz ki, O´nun yerine ulaşamadığımız gibi, O´nsuz da yaşayamayız. Biz aciz kullarını, Güzel ve müstecab isimlerinle O´na kavuştur. İstiyoruz ki son sözümüz ise Yâ Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) olsun.

وَ الْحَـمْدُ لله رَبِّ الْعـاَلَمِـينَ

“ Hamd, Âlemlerin Rabb´i Allah Teâlâ’ya mahsustur.

(Fatiha 1)

Hazırlayan:

İhramcızâde İsmail Hakkı
Esenler /İstanbul
16/11/2003

[I]-Ahmet Ziyâeddin Gümüşhânevî (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Hazretlerinin bütün bilinen tarikatlerin ezkâr ve evratlarını topladığı üç ciltlik kitap.

1- RİCAL-İ GAYB [Bilinmeyen, gizli tasarruf eden evliyalar]

KUTB-UL AKTAB (İmamet) (Gavs)

Kutb-ül-aktab, alemin nizamı ile alakalanan, bolluk-kıtlık, sağlık-hastalık, barış-savaş, rızk, yağmur ve benzeri olaylarla vazîfeli kılınan, rical-i gaybdan yani herkesin tanımadığı Allah Teâlâ adamı olup emrinde üçler, yediler, kırklar... diye söylenen yine bu işlerle vazîfeli seçilmiş insanların bulunduğu büyük velîlerdir. İmamet, Rasûlüllâh (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi ve ala âlihi) Efendimizin izinde yürüyen büyüklerimiz O´na uyarak nübüvvet makamının derecelerini geçtikten sonra bir kaç kişiye bu makam verilir. Diğerleri bu makamı alamadıklarından çok şeyden mahrum kalırlar.

KUTB-U İRŞAD alemin irşadına (doğru yolu bulmasına) ve hidayetine (saadete ve kurtuluşa ermesine) vesile kılınan veli zat, mürşit demek olan kutb-i irşat, İmam-ı Rabbani (kaddesellâhü sırrahu'l âlî)´nun da buyurduğu gibi, alemin irşadı ve hidayeti için, feyizlerin gelmesine vasıta olur. Kutb-i irşadın her zaman bulunması lazım değildir. Öyle zamanlar olur ki, alem imandan ve hidayetten büsbütün mahrûm kalır.

Rasûlüllâh (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi ve ala âlihi) zamanının kutb-u irşadı idi. Kutb-u irşat ile bütün insanlara iman ve hidayet gelmektedir. Fakat kalbi bozuk olanlara gelen

feyizler, dalalet (sapıklık), kötülük haline dönerler. Bu, şeker hastasına verilen kıymetli gıdaların, onun kanında zehir haline dönmesine benzer, yahut safrası bozuk olana tatlının acı gelmesi gibidir. Kutb-u irşat, kamil ve mükemmil, yetişmiş ve yetiştirebilen olup, ender yetişir. Asırlardan, uzun yıllardan sonra bir tane bulunursa, yine büyük nimettir. Her şey onunla nurlanır. Onun bir bakışı, kalp hastalıklarını giderir. Bir teveccühü, beğenilmeyen kötü huyları silip süpürür.

İmam-ı Rabbani (kaddesellâhü sırrahu'l âlî), bu konuda şunları söylemektedir: "Kemalat-ı ferdiyyeye de sahip olan kutb-u irşat, çok az bulunur. Asırlardan, çok uzun zaman sonra, böyle bir cevher dünyaya gelir. Kararmış olan alem, onun gelmesi ile aydınlanır. Onun irşadının ve hidayetinin nûrları, bütün dünyaya yayılır. Yer küresinin ortasından arşa kadar, herkese rüşt, hidayet, iman ve marifet onun yolu ile gelir. Herkes ondan feyiz alır. Arada o olmadan kimse bu nimete kavuşamaz. Onun hidayetinin nûrları, bir okyanus gibi bütün dünyayı sarmıştır. O derya sanki buz tutmuştur. Hiç dalgalanmaz.O büyük zatı tanıyan ve seven bir kimse, onu düşünürse, yahut o, bir kimseyi sever, onun yükselmesini isterse, o kimsenin kalbinde, sanki bir pencere açılır. Bu yoldan, sevgisi ve ihlasına göre o deryadan, kalbi feyiz alır. Bunun gibi, bir kimse, Allah Teâlâ'ı zikrederse ve bu zatı hiç düşünmezse mesela onu tanımazsa, yine ondan feyiz alır. Fakat birincide feyiz daha büyük olur. Onu inkar eder, beğenmezse, yahut o büyük zat bu kimseye kırılmışsa, Allah Teâlâ'ı zikretse bile rüşd ve hidayete kavuşamaz. Ona inanmaması veya onu incitmiş olması, feyiz yolunu kapatır. O zat, bunun istifadesini istemiş olsa bile, onun zararını istemese bile, hidayete kavuşamaz. Rüşd ve hidayet, var görünür ise de, yoktur. Faydası çok azdır. O zata inanan ve sevenler, onu düşünmeseler ve Allah Teâlâ'ı zikretmeseler bile, yalnız sevdikleri için, rüşd ve hidayet nûruna kavuşurlar."

KUTB-U EBDAL (Kutb-u Medar) (Hilafet) Büyük alim İmam-ı Rabbani (kaddesellâhü sırrahu'l âlî)´nun bildirdiğine göre, Kutb-u ebdal veya kutb-u medar da denilen bu zat her zaman bulunur. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) Efendimiz zamanında da vardı. Fakat bunlara inziva (insanlar arasına karışmamak) lazımdır. Bunları herkes tanımaz. Hatta bazıları, kendilerini bile bilmezler. Yine İmam-ı Rabbani (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Hazretleri buyuruyor ki: "Kutb-u medar, alemde, dünyada her şeyin var olması ve varlıkta durabilmesi için, feyiz gelmesine vasıta olur. Her şeyin yaratılması, rızıkların gönderilmesi, dertlerin, belaların giderilmesi, hastaların iyi olmaları, bedenlerin afiyette olması, kutb-u ebdal da denen kutb-u medarın feyizleri ile olur. İman sahibi olmak hidayete kavuşmak, ibadet yapabilmek, günahlara tövbe etmek ise kutb-u irşadın feyizleri ile olur. Kutb-u ebdalın (kutb-u medarın) her zamanda, her asırda bulunması lazımdır. Alemin ondan boş kalması mümkün değildir. Çünkü alemin nizamı ona bağlı kılınmıştır. Eğer bu kutublardan biri giderse (ölürse), yerine başkası tayin edilir. İrşat kutbu böyle değildir. Çünkü, alemin rüşd, hidayet ve imandan boş olduğu zamanlar olur. Rasûlüllâh (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi ve ala âlihi) zamanının irşat kutbu iken ebdal kutbu ise Hazreti Ömer (radiyallahü anh) ile Üveys el-Karani (radiyallahü anh) idiler. Hilafet makamı ise, Rasûlüllâh (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi ve ala âlihi) Efendimizin izinde yürüyen ve O´na uyarak velayet makamının derecelerini geçen büyüklerimizden bir kaç kişiye bu makam verilir.

KUTB-U ARİFİN Ariflerin en meşhûru, yüksek ilimler ve marifetler sahibi, ariflerin başı olan zata kutb-ü arifin denir.

EVTAD Evliyadan (Allah'ın sevdiği kıymetli kullarından) ve rical-ül-gaybdan (açıkça bilinmeyen velilerden) mübarek dört zat

vardır ki, büyük alim ve veli Molla Cami (kaddesellâhü sırrahu'l âlî)´nun ifade ettiğine göre bunlar, dünyanın dört tarafında bulunurlar. Her biri bulunduğu yerde dünyevi bakımdan huzur ve rahatlığı sağlamakla vazifelidir. Evtaddan dünyanın doğu tarafında bulunan zatın ismi Abdülhayy, batıdakinin ismi Abdülalim, kuzeydeki zatın ismi Abdülmürid, güneydekinin ismi ise Abdülkadir'dir (radiyallahü anhüm). Allah Teâlâ'nın veli kullarından tanınmayan, bilinmeyen ve gizli olan bazı mübarek kimseler daha vardır ki, Şeyhülislam Molla Cami (kaddesellâhü sırrahu'l âlî)´nin belirttiğine göre, insanların imdatlarına yetişip, işlerinde dara düştükleri zaman yardımcı olan ve onların belalardan korunmasına sebep olan bu insanlara nüceba denilmektedir.

EBDAL İnsanlara yardımda ve hizmette bulunan, halkın açıkça bilmediği ve dünyanın nizamı (düzeni) ile vazifeli olup bunlardan biri vefat edince, yerine başka bir veli bedel kılındığından yani görevlendirildiğinden ve çok olduklarından, bedelin çoğulu ebdal veya büdela kelimesi ile tanınmışlardır. İrşat ehli yani insanlara doğru yolu gösteren velilerden olmayıp, gözlerden saklı olan bu kimselerin sayısının yedi, kırk veya yetmiş olduğunu Seyyid Şerif Cürcani ifade etmiştir. Hilyet-ül-Evliya'da zikredilen bir hadis-i şerifte bunlar hakkında şöyle buyrulmaktadır: "Ümmetim arasında her zaman kırk kişi bulunur. Bunların kalpleri, İbrahim (aleyhisselam)´ın kalbi gibidir. Allah Teâlâ, onlar sebebi ile kullarından belaları giderir. Bunlara ebdal denir. Onlar bu dereceye namaz ve oruç ile yetişmediler."

Abdullah ibni Mes'ûd; "Ya Resûlullah! Ne ile bu dereceye ulaştılar?" diye sorunca; "Cömertlikle ve müslümanlara nasihat etmekle yetiştiler." buyurdu.

Abdülkadir Geylani (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Hazretleri,

Kutb-ul İrşat, Kutbul Aktab ve Gavs görevlerini üzerinde bulundurduğundan "İşte şu ayağım her velinin boynu üzerindedir." buyurdu. Orada bulunanların hepsi bu sözü tasdik ettiler. Şeyh Halifet-ül Ekber anlatır: Rüyamda Rasûlüllâh (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi ve ala âlihi) gördüm. "Ya Rasûlüllâh! Şeyh Abdülkadir, ayağım bütün velilerin boynu üzerindedir, diyor ne buyurursunuz?" diye sordum. "Doğru söylemiştir. O benim himayemde bir kutubdur, bu nasıl olmasın?"

Hülâsa: Allah Teâlâ dostlarını sevenlerin, en büyük iddiası olan "benim şeyhim gavs´tır" sözü o kadar çok kullanılır ki, bu övgü Peygamberimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) ´e olan sevgiyi geçer. Büyüklüğünü anlatmaya çalıştığımız Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) Efendimiz yanında yok gibi olan bu kişilere verilen duruma açıklık getirmeye çalıştık. Çünkü genellikle bu söyleyişler tarikat ehlinde mürşidine vefa sınıfından olan sözlerdendir. Bu ifadeler de her sohbetin ana konularındandır.

Büyükler bu meseleye, "Her müridin kendi şeyhini Kutb-ul Aktab görmesi o, müridin hakkıdır. Ama başka meşayıhı küçük görmesi onun hakkı değildir. Şayet kendi mürşidi Kutb-ul Aktab olmasa da müridin ihlâsı sebebiyle zamanın kutbu o müridin şeyhi suretine girer ve o müridin ruhuna hizmet eder" diye açıklık getirdiler.

Böylece mürit kapısını tanısın, ihlâsla bağlansın, manasını işaret etmişlerdir. Kaldı ki, Gavsı Geylani (kaddesellâhü sırrahu'l âlî), Şah-ı Nakşibent (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Efendimiz Ahmed er-Rufai (kaddesellâhü sırrahu'l âlî), Husammeddin Uşşaki (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Mevlâna Halid Bağdâdî (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) gibi tarikat pirlerinin ve (büyük) kummeliyn evliyaların, ruhaniyyette mutasarrıf olduğu

bilinen bir vakıadır. Bu konuda en açık ve itiraz olmadan konuşulan büyüklerden biri Abdülkadir Geylâni (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Hazretleridir.

İki alemde tasarruf ehlidir ruh-u veli

Deme kim mürdedir bundan nice derman ola

Ruh şimşir-i Hüda´dır ten gılaf olmuş ona

Dahi ala kâr eder bir tığ ki üryan ola.

[III] İlk belirtide var olan ve bütün varlığın esası olan zattır. Buna İsm-i âzâm´da denir. Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) Efendimiz´de yaratıklar, yaratılmadan var olan hakîkâttir.

[IV]- Tasavvufta insanın vücudunda ve ilerleyişinde göreceği makamlardır. Sırasıyla bir sonraki daha feyizli ve nurlu olması ile yükseliş gösterir. Her makam bir öncekinden sırlı ve gizlidir. Bunlar tasavvuf kitapların da izâhı çok yazılsa da hala çözüme kavuşmamış olgulardır.

[V] -Cinlerin bir yılı, insanların yıl hesabına göre 70 000 yıldır. Onun için falcıların geçmişle ilgili kehânetlerde isabet etmeleri kolay olur. Allah Teâlâ katında zaman ise yok ile eş değerdedir. Bu belirtilen zaman meleklerin kullandıkları yıl hesabıdır. Mesela ahirette sonsuzluk ile belirtilen söz zaman olgusunun kullar tarafından yitirilmesi demek olur. Bu anadan doğma körün, görmenin ne demek olduğunu anlayamamasına benzer. Çünkü görmeyi bilmeyen kişi, duyunun manasını zihninde oluşturamaz. Bu olgu anadan doğma körde olgu olmaz. Zaman ahiret boyutunda kaybolup gider. Ölümün koç şeklinde ahirette kurban edilmesi de fenânın yani yok olmanın kaldırılmasıdır. Ölüm zamana bağlılığı en kuvvetli fiildir. Ölümü zamansız anlatamayız. Ölümsüz olmak demek zamanı da yaşamayan

demektir.

[VI]- İsm-i âzam "En büyük" isim demektir. İsm-i âzam vücudun zikridir. Lisan ile yapılamaz. Bütün vücuttan gelen bir sestir. Bunun zikri yapana ağır gelir. Yani zikir zerrelerden çıkarak yapılır. Aşağıda bazı isimler gelecektir. Hangisinin İsm-i âzam olduğunu tayin etmekte çok zordur.

Allah Teâlâ'nın isimleri hakkında en büyük ifadesi ile isimlerde derecelendirmek yanlış olabilir. Gerçekte Allah Teâlâ'nın bütün isimleri büyüktür. Öyle ise bu ifâde niçin kullanıldı sorusu aklına gelebilir. Bu ifâde aslında rivayetler incelendiğinde aynı isimde birleşmez. Değişik ifadeler olması ismin, bir isim olmadığı ve zamanla ve insanlarda farklılıklar göstermektedir.

Allah Teâlâ ´dan başka şeylerden yüz çevirerek, tam bir ihlâsla zikredilen her isim, İsm-i Âzam´dır, zira harflerin birbirine karşı farklı bir şerefi yoktur.

Fakat bütün isimler İsm-i Âzâm´ın çerçevesi içinde saklıdır. Şöyle ki, Ulvî ve süflî (dünya) alemde Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´e muhtaç olmayan bir nesne olmadığına göre, Hakîkât-ı Muhammediye ve İsm-i Âzâm birdir.

Hakîkât-ı Muhammediye de İnsan-ı kamil´de tecelli eder. İnsan-ı kamil ise, bulunduğu zamanda İsm-i Âzam´ı görmede kullanacağın aynadır. Eğer bu aynayı bulamazsan bu isme ulaşamazsın. İnsânı Kâmili idrak etmek, İsm-i Âzam-ın göründüğü yer olarak bilmek demektir.

Hz. Aişe radiyallahu anhâ ile Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) arasındaki olan konuşma çok şeyleri açıklar.

"Fahri Alem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz bir gün şöyle yalvardılar:

"Allah Teâlâ´ım! Ben, senin pak, güzel, mübarek ve yüce

katında en sevimli olan, onunla dua edildiği taktirde hemen icabet ettiğin, onunla senden istenince hemen verdiğin, onunla rahmetin talep edilince rahmetini esirgemediğin, onunla kurtuluş talep edilince kurtuluş verdiğin isminle senden istiyorum."

Başka bir gün Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) Hz. Aişe radiyallahu anhâ´ya "Ey Aişe! Kendisiyle dua edildiği taktirde icabet ettiği ismi, Allah Teâlâ´ın bana gösterdiğini sen biliyor musun?" diye sordu.

Hz. Aişe radiyallahu anhâ der ki: "Ben: "Ey Allah Teâlâ´ ın Resûlü! Annem babam sana feda olsun, onu bana da öğret!" dedim.

"Ey Aişe onu sana öğretmem uygun düşmez!" buyurdu. Bu cevap üzerine ben de oradan uzaklaşıp bir müddet tek başıma oturdum. Sonra kalkıp, başını öptüm ve: "Ey Allah Teâlâ´ın Resulü! Onu bana öğret" diye ricada bulundum.

O yine: "Onu sana öğretmem uygun olmaz, Ey Aişe! Onunla senin dünyevî bir şey talep etmen uygunsuz olur" buyurdu.

"Hz. Aişe radiyallahu anhâ devamla der ki: "Ben de kalkıp abdest aldım, sonra iki rekat namaz kıldım, sonra: "Allah´ım! Sana Allah Teâlâ isminle dua ediyorum. Sana Rahmân isminle dua ediyorum. Sana Bir´rur-rahîm isminle dua ediyorum. Sana bildiğim ve bilmediğim güzel isimlerinin hepsiyle dua ediyorum. Beni mağfiret et, rahmet eyle" diye dua ettim."

Hz. Aişe radiyallahu anhâ devamla der ki: "Bu duam üzerine Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) Efendimiz güldü ve: "İsm-i Âzam, senin yaptığın şu duanın içinde geçti" buyurdu.

Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) hangi ismin İsm-i Âzam

olduğunu kesinlikle belirtmemiştir. Fakat işaretler buyurarak ismin dolandığı çerçeveyi biz acizlere beyan etmiştir.

"Allah Teâlâ", el-Hayyu´l-Kayyûm, "La ilahe illallah", "er-Rahmanu´r-Rahim", "Allahu´r-Rahmanu´r Rahîm", "Allahu la ilahe illa huve´l-Hayyu´l-Kayyum","Lâ ilahe illa hüve´l-Hayyu´l-Kayyum", "Rabb", "Allahu lâ ilahe illâ hüve´l-Ahadü´s-Samedü´llezî lem yelid ve lem yüled ve lem yekün lehü küfüven ahad", ***"el-Hannânu´l-Mennânu Bedî´u´s-Semâvat ve´l-ard zü´l-Celâli ve´l-ikram el-Hayyu´l-Kayyum***"...

İsm-i âzam burada bulunmayan isimlerden de olabilir. Lakin hepsinde "Allah" kelimesi mevcuttur. Bu durumdan hareketle İsm-i âzam´ın "Allah" lafzı olduğuna görüşlerin yönelmesi vardır. Çünkü bu isim sıfat olmayıp, zat isimidir. Bütün isimleri ve sıfatları kendinde toplamıştır.

Bize göre her şahsın İsm-i Âzamı farklıdır. Çünkü böyle olması daha uygundur. İnsan yaratılış yönünden mükemmel yaratılmıştır. Fakat bu mükemmelliğin harekete geçmesi her insanda aynı merkezden olmaz. Çünkü terbiye edilebilecek vasıfta olan insanoğlu, aynı terbiye yolu ile terbiye olmadığı gibi, hepsi aynı manevî makamda olmadığı kesindir. Senin için uygun olanı biz söyleyebiliriz. Fakat sen kendin bulursan bu isimle tasarruf edebilirsin. Çünkü Allah Teâlâ sevdiklerine bu ismi bağışlar. Bağışladığı zamanda Allah Teâlâ'nın işlerine karışmamaya ve dünya nimetlerine rağbet etmediğin zaman olur ki, o zamanda istek diye bir şeyde sende kalmamış olur. O zamanda bilmek ve bilmemek sende aynı şeyler olmuştur.

[VII]- İlk yaratılan varlık, Hakîkat-ı Muhammediye, insandaki akıl; manalarına gelir

[VIII]-Hakîkat aleminde bulunmayan şeylerin ve eksik idrâk

edilmesidir. hepsi; hayali. Eşyanın ve olayların, müphem

[IX]- Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) Efendimizin şekli, vasıfları, huyları, ahlakı, tavırları ve davranışları.

[X] -Hamd,bizi dalaletten hidayete sevk eden ve bu yolu seçenedir. Salat ve selam kesintisiz, bizlerden kadri ve kıymeti yüce olan Nebi´nin üzerine olsun.Kıyamete yakın gönderilen Hz. Muhammed´e (sallallâhü aleyhi ve sellem) ikram layıktır.O iyilik hazinesi,cömertlik denizidir. Huda'nın nurudur. Vasıfta Efendi, sıfatta kamil, nuru zatı ndandır, bakanlarından değildir. O ´nun nuruyla Levh-i Mahfuz'da satırlar parıldar. Bize bu haber geldi. O her şeye muttali olduğu halde, bilinmeyeni bildiği halde hakkına tecavüz etmez ve etmemiştir. Her şeyin sahibi O´na dostum dedi; O´nu, O´nunla anlattı. Sırları, O´na anlattı. Bir sözü sakladıysa edebindendir.O´nun göğsünde toplanan ilim gelmiş, ve geleceğin ilmidir.Verâ sahibine bu sıfatla kim kıyas edilebilir. Bu bendeki olan O´nun feyiz deryasından avuçladıklarımdır. Kudret ve zengin Mevlamız affına ulaşan? Kulu'na sarılarak bu sözleri söylüyorum.

Peygamberimiz Allah'ın bize olan nimetlerini müjdeledi, sonra Ey merhametlilerin en merhametlisi Ehli Beytimin günahlarını af eyle, tükenmez ilim ve amel ihsan et, ebedi merhamet et, buyurdu. Ey benden ince meseleleri soran “ilmi ledünni” bana mirastır. Dilersen geçmiş zamanları sor, dilersen gelecek zamanları sor. Geçmiş ve gelecek benim yanımda aşikardır. Onların sırlarını ancak ben açığa çıkarırım. Bu söz açık bir delildir. (Kasîde-i Ercûze; Hazreti Ali (kerremallâhü veche))

[XI]- Bedîüzzaman Saîd Nursî (kaddesellâhü sırrahu’l âlî) nin şeytandan sığınır gibi siyasetten sığınması bu şeyden olsa gerektir.

[XII] -Rahmet-i ilâhinin gizli mahiyetleri ve sırlarını taşıyan kitabdır.

[XIII] -Uluhiyyetin hakîkati, zatın mertebelerini temsil eden makamdır.

[XIV] "Allah Teâlâ yerin ve göklerin- nûrudur." (Nur 35)

[XV]-Mesela, Muhyiddin Ârâb-î Hazretleri, Celvetiye tarikinde İsmail Hakkı Bursavî (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) gibi,

[XVI]- Görmek ile bakmanın farkı, insanları sınıflara ayırtmıştır. Bir çok insan bakarken ibret alır. Bazıları ise aynı şey ve olay karşısında gülüp geçer. Şairlerin bir gülün rengine binlerce sayfalık övgüler dizmesinin gerçeği budur.

[XVII] -Uluhiyyetin hakîkati, zatın mertebelerini temsil eden makamdır

[XVIII]-Kim ki hakîkâtleri zatında bulursa, akranı içinde üstün insan olur. Büyük ve zor müşküller onun ile hal olur. Yaratılmışlar içinde rağbet görür

[XIX]-Allah Teâlâ'nın alemleri yaratırken, Allah Teâlâ'nın nuruyla zahir olan ilk ayn (hakîkât) dir.

[XX]- Fahri Alem Muhammed Mustafa (aleyhissalâtü vesselam ve ala âlihi) Efendimiz bir adama buyurdu ki:

"Sana şüphe vereni bırak şüphe vermeyeni yap" Adam: Ben bunu nasıl bileceğim? dedi:

"Bir iş yapacağın zaman elini göğsünün üzerine koy; kalp muhakkak haram için çarpar, helal için sükunet bulur, takvalı müslüman büyük günahın korkusundan küçüğünü terk eder."

Şüpheli bir kazancı terk edişin senin sınırsız sadaka vermenden daha güzeldir. Böylece kazancın temizlenmesi amelin temizlenmesine, amelin temizlenmesi

kalbin düzelmesine sebep olur. Kalp düzelince niyetler Allah Teâlâ'nın isteklerine uygun olur. Yani seni ihlas sahibi yapar. İhlas ise cennetin kapısıdır.

Adamın biri, Rasûlüllâh (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi ve ala âlihi)´ınhuzuruna gelerek:

-Ya Rasûlallah! Soracak sorum var size.

-Sorunu sormadan cevabını almak istemez misin?

-Buyurun ya Rasulallah!

-Sen, iyilik ve kötülüğün ne olduğunu sormak istemiyor muydun?

-Evet yâ Rasûlallah, aynısını soracaktım size.

Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) Efendimiz, üç parmağını birleştirip, adamın göğsüne hafifçe vurarak:

-Bunu sen, kendi kalbine sorsana. İnsanoğlundaki bu kalp, yaratılışı gereği iyiliklerle âşinâdır; Onlarla huzur bulur, mutmain olur. Kötü işlerle bozulup çeşitli rahatsızlıklara mâruz kalır. Bu konuda gerçek fetvâyı kalbine danış, ondan al."

[XXI] -Cehenneme girmeden cennete giren Müslüman sınıfı.

[XXII] -Bu yola çalışan eğer kahırdan(sıkıntı, meşakkat) kurtuluş yollarını bulamaz ise, lütûf ve ihsan kapısından sonsuz derecelere ulaşır.

[XXIII] -İlimler Adem (aleyhisselâm)´a nisbet edildi, çünkü insanın yaratılışı zuhûratların (isimlerin) hepsinin tecelli edebileceği varlıktır.

[XXIV]-Allah ismi zikredildiğinde Celle Celâlühü (azameti ve yüceliği çok büyük olmak) denilmesi bundan dolayıdır. Allah Teâlâ tecelli etmesi celâl yönü iledir. Cemâl sıfatında kudret

yoktur. Onun için melekler aklı kullanmazlar. Yalnız itaat ederler. İnsanlar ise akılların kudretleri miktarınca kullanırlar. Öyle ki sınırlarını aşar bazen Firavun, Nemrut gibi ilahlık iddiasında bulunur. Celal sıfatında tehlikeler var olsa da, cemâl sıfatı bu tehlikelerden korunmuştur.

[XXV] -Şu husus ta unutulmamalıdır ki, dünya malına muhtaç olmak fakirlik değildir. Asıl fakirlik Allah Teâlâ'dan istiğna (muhtaç olmamak)dır. Samîmi dua etmek, genellikle muhtaç olanlarda olur. Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) Efendimizin " fakirlik benim iftiharımdır" buyurması bundandır.

[XXVI] -"Yemin olsun ki, insanı çamurdan -ibaret olan- bir hülâsadan yarattık. Sonra onu sağlam bir karargâhta bir nutfe kıldık. Sonra o nutfeyi bir donmuş kan yarattık, ardından o donmuş kanı da bir parça et kıldık, sonra o et parçasını da kemikler kıldık, kemiklere de bir et giydirdik. Sonra da onu başka bir yaratılışla inşa etmiş olduk. Şekil verici takdir edici olanların en güzeli olan Allah Teâlâ, pek mübarektir." (Mü´minûn 12-14)

[XXVII]-

Zehî, kenzi hâfi kân-den gelir her var olur peydâ

Gah zulmet zuhûr eder, gah envâr olur peydâ

Zehi deryayı vahdet kim kesilmez her giz emvâcı

Bu kesret âlemi andan doğup naçar olur peydâ

Ne sihr-i bül aceptir kim bu yüzden görünür ağyar

O yüzden gayrı yok tenha gelir dil-dâr olur peydâ

O yüzden görüben ağyar döner şem-i cemalinden

Feleklerde görüp anı döner edvâr olur peydâ

124 Salât-ı Meşîş Açıklaması

Taşınır günde yüz bin can adem iklimine her dem

Gelir yüz bin dahi andan bulur îmâr olur peydâ

Dışın içe hayâlâtı için dışa zuhûrâtı

Birinden ol birine tuhfeler her bâr olur peydâ

O devriyle geliptir Enbiyâ, Mürsel merâtipçe

Gah mümin zuhur eder gah küffâr olur peydâ

Tecelli eyledikçe ol sarayı sırr-ı ahfâdâ

Bu sûret âlemi içre satıp pazar olur peydâ

Anın zatına gayet sun'unâ her giz nihâyet yok

Anın için her bir isminden gelir bir kâr olur peydâ

Tecelli eyler her dâim celâl içre cemâlinden

Birinin hasılı cennet, birinden nâr olur peydâ

Cemali zâhir olsa tiz celâli yakalar onu

Görürsün bir gül açılsa bir har olur peydâ

Bu sırdandır ki bir kamil zuhur etse bu âlemde

Kimi ikrâr eder anı kime inkâr olur peydâ

Veli ârif celâl içre cemâlini görür dâim

Bu hâristânın içinde ana gül-zâr olur peydâ

Ne sırdır ki iki kimse nazar eyler bu ekvâne

Biri ancak görür dârı, bire deyyâr olur peydâ

İçi ummân-ı vahdettir yüzü sahrâ-i kesrettir

Yüzün görür ağyâr içinde yâr olur peydâ

Alan lezzat-ı birlikten halâs olur ikilikten

NİYAZİ kande baksa ol hem-an didâr olur peydâ

Görür ol kenzi mahfîden nice zâhir olur peydâ

Bilir her nakş-i sûretten nice esrâr olur peydâ

Niyâzî Mısrî kaddesellâhü sırrahu'l âlî

[XXVIII] - (Sünen İbn-i Mace)

[XXIX]-"Ey Allah Teâlâ ve Rasûlüllâh (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) a iman edenler!, (Allah Teâlâ'nın cezasından, azabından) korkunuz, (çirkinliklerden sakınınız, şayet bir günâha düştünüzse hemen tövbe ediniz) O´na, (zira bilirsiniz ki, rahîm olan Allah Teâlâ'nın azabı da pek büyüktür. Fakat takvayı yalnız fenalık yapmamaktan ibaret bir haslet telakki etmeyiniz) vesile arayınız ve O´nun yolunda cihat da bulununuz ki, kurtuluşa erebilesiniz." (Mâide 35)

VESİLE, lügat olarak bir büyüğe yaklaşmayı sağlayan vasıta, aracı mânasına gelir. Hadislerde bununla cennetteki yüce bir makam kastedilmiş olmaktadır.Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) Efendimiz "O (el-vesîle), cennette bir makamdır." buyurmakta, bu makamı Allah'ın bir kişiye vereceğini belirtmekte ve tevâzu olarak bu kimsenin kendisi olması hususundaki temennisini ifade etmektedir. Buna göre daha net ifade ile el-Vesîle, cennetteki en yüce makamdır, bu makam tek bir insana verilecektir, O da Allah indinde insanların en yüce olduğunu Mi'rac ve Kur'an gibi mucizelere mazhariyetini ispat eden Eşref-i Mahlukât ve Fahr-i Kâinat Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) 'dir. Bu yüce makama vâsıl olan, Allah Teâlâ'a yakındır; böylece Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) , günahların affı dahil her çeşit ebedî şart olan lütuflara kavuşmuş ilâhî yakınlığı elde etmeye vesîle olmuş olur. Aşağıda zikredilen Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) ´i tevessül edilerek edilen

dua ile istenen istekler muhakkak Allah Teâlâ tarafından kabul edilir.

اَللَّـهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُـكَ وَ أَ تَـوَجَّهُ إِلَـيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٌ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ يآ مُحَمَّدٌ إِنِّي أَتَـوَجَّهُ بِكَ إِلى رَبِّـى في حَاجَتِي لِتَقْضِـىَ اَللَّهُـمَّ شَفِّعْهُ فى

[XXX]-Kur´ân-ı Kerim´de ve hadislerde geçen kapalı ifadeler. Tevili yapılsa da hakîkât-ı Allah Teâlâ tarafından bilen hususlardır. Mesela huruf-u mukattaalar gibi

[XXXI] -Hakîkâtleri cahiller nasıl bilebilirler. Bu işleri körler nasıl görebilir. Resimler göçer de, tenlerini kimse bilmese de dillerde isimleri kalır.

[XXXII] -İnsâni ruh, konuşan ruh; Nefs: İnsanın vücûdun da buhara benzeyen kalple ruh arasında bulunan ve insanın canlı olmasından dolayı meydana gelen duygudur. Yani madde olmayıp, fiilinde maddeye yakın olan cevherdir.

Kur´ân-ı Kerim´de Nur sûresinde geçen zeytin ağacı nefs demektir. Kur´ân-ı Kerim´de "Bu zeytin ağacı ne doğuda ve nede batıdadır" denilmektedir. Doğuda değildir demek, mücerret olarak ruhun yanında, batıda değildir demek de vücutun yanında değildir demektir. Çünkü nefs, ruh ile vücut ve kalp arasında bir varlıktır.

[XXXIII] -Yâ-Sîn; Ey insan manasına da gelmektedir.

[XXXIV]- لولا ك لولا ك لما خلقت الأفلا ك "Eğer Sen olmasaydın, Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım" Hadîs-i şerif

[XXXV]-Ruhlar âlemi, zaman ölçüsü bulunmayan, Allah Teâlâ'nın emriyle vasıtasız yaratılmanın olduğu âlem.

[XXXVI] -Büyük melekler

[XXXVII]-Varlığı vasıtaya muhtaç mahluklar.

[XXXVIII]-Ya Rasulüllah, Sen her yönden seçilmiş birisin, sana

Makam-ı Mahmud verildi. Peygamberler senin ümmetin, evliyalar ise kölelerin ve hizmetçilerin sayılır.

[XXXIX]Her şeyi toplayan, derleyen, bütün- yaratıkları huzurunda toplayan.

[XL]-Gönülde Hakkın tecellileri olursa, hânesi şenlenir. Bir hanede günlük ve güneşlik yoksa, güneşin nûrundan mahrum demektir.

Gör her cismin içindeki cân, cân ehlidir, Bunu Hakkı bilir, çünkü sonsuzluk yurdunun ehlidir.

[XLI]-Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) hadisi kutside " Büyüklük izarım (etek), kibriyalık ridam (cübbe) dır" buyurdular.

[XLII] -Âlem : Bütün cihan, kainat. Her şey.

Âlem-i Asgar : En küçük âlem. İnsan.

Âlem-i Berzâh : Kabir âlemi.

Âlem-i Ceberût : Azâmet ve kudret âlemi. Kudret âlemi. Lâhut âlem-i ile altta bulunan melekût âlemi arasındaki âlem.

Âlem-i Ekber : En büyük âlem. Kâinât.

Âlem-i Emir : Ruhlar âlemi, zaman ölçüsü bulunmayan, Allah Teâlâ'nın emriyle vasıtasız yaratılmanın olduğu âlem.

Âlem-i Ervâh : Ruhlar âlem-i.

Âlem-i Esbâb : Sebebler âlem-i. Dünya.

Âlem-i Fâni : Geçici âlem. Dünya.

Âlem-i Gayb : Zâhiren hissedilmeyen, ruhlar, melekler ve cinlere mahsus âlem.

Âlem-i Kevn : Varlık âlemi. Kâinât.

Âlem-i Lâhût : İlâhî alem. Rûhânî mânevî âlem. Yani keyfiyeti, belirtisi olmayan gözlerin idrakinden gizli olan âlem demektir.

Âlem-i Mâna: Ehline açık olan, mânen anlaşılan âlem.

Âlem-i Melekût : Melekler âlem-i.

Âlem-i Nâsût : İnsanlar âlem-i.

Âlem-i Şehâdet : Dünya.

[XLIII]-Hadîs-i şerifte bu sırra işaret şöyle gelir.

اللهم اغننى بالإفتقار اليك"Allah´ım Sana (iftikâr ile) muhtaç olmak ile beni zenginleştir." [başka bir rivayette devamında; "Fakat Sen´den müsteğnî (zenginleşmek) olmak suretiyle beni fakirleştirme" gelmiştir.]

[XLIV]- Can kuşunun uçacağı iki yer ilim ve ameldir. Yoksa nefis, cehâletle karma karışık olurdu.

[XLV] -Yani Fahri Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz hicri 63 yıl yaşamıştır. Sünnet ehl-i olan kişiler bu yaşı geçmeyi arzulamazlar. Ahmet Yesevî (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Hazretleri 63 yaşından sonra yeryüzünde bulunmayıp yer altındaki çile hânesinde ömrünü tamamlaması bu sevginin işaretidir.

[XLVI]-Ehâdiyyet: Allah Teâlâ'nın her bir şeyde kendine ait birlik tecellisi. Bir olmak; fakat sayıdan olmayan birlik. Vâhidiyyet: Allah Teâlâ'nın bütün eşyada birden birlik tecellisidir. Bilindiği üzere ehâdiyyet zât-a, vâhidiyyet sıfatadır.

Ehâdiyyet, Zâtın tecellisinden ibarettir. Bu tecellide isimlerin, sıfatların ve bunların müessirlerinden olan hiçbir şeyin zuhuru yoktur. Çünkü ehâdiyyet, Hakk ve halkın itibarlarından sıyrılmış olarak tecelli eden sırf zâtın ismidir. Tecellilerin en ulvîsidir. Mahlukun bununla vasıflanması mümkün değildir.

Vâhidiyyet, zâtın mazharıdır ve sıfatların ayrılığını toplayarak zuhur eder.

Bilmek lazımdır ki; Ehâdiyyet, vâhidiyyet ve ulûhiyyet arasındaki farklar şöyledir.

Ehâdiyyette isim ve sıfatlara dair hiçbir şey zâhir olmaz. Sırf zattan ibarettir.

Vâhidiyyet isim ve sıfatlar, müessirleri ile beraber zâhir olur. Bu zâhir oluş yine zâtın hükmü iledir. Yoksa zattan ayrılma demek değildir. Bu bakımdan sıfatların her biri diğerinin aynıdır.

Ulûhiyyette isim ve sıfatların her biri kabiliyet ve istihkâk hükmü ile zâhir olur. Ulûhiyyet tecellisi, bütün tecellilerin hükümlerine şamildir. Zirâ ulûhiyyet, her haklıya hakkını verme tecellisidir.

[XLVII]- Beni tevhit perdesini aralayıp geçmemi sağla, çünkü bir perdedir. Bu makamlar anlatılsa da anlatanda anlamaz. Ancak yaşamakla fikir sahibi olursunuz. Bu konular hakkında fazla izâhat vermemek uygun görüldü. Tevhid-i ef´âl, tevhid-i sıfat ve tevhid-i zât bu yolun mertebelerinden sayılır. Bilmek, bulmak ve olmak´tır.

[XLVIII] Sırları örtme ve gizleme işi ile- uğraşan kişi, perdelerin kumandanı.

[XLIX]-Aşkı bulup, bekanın feyzine kavuşmak güzeldir. Ne hasıl oldu bu vefasız zamanın emanet hayatından

[L]- Yaratılışta insan melek ve hayvan tarafını haiz olarak dünyaya gelir. Fakat Allah Teâlâ'nın yardımı ile hayvanı tarafını terbiye ve tahvil ederek, melekiyyet sıfatına erer. Burada değiştirilmesi istenen kötü ahlakın, güzel ahlaka tahvili ve fıtratın bozulmamasıdır. Çünkü nefis başıboş bırakılırsa aşısız meyve ağaçları gibi, meyvesinden yoksun veya olgun olmayan

meyveler verir.

Bıyıkları, tırnakları kesmek, koltuk ve kasıkları temizlemek vb. fıtrat amellerindendir. Bunlar bile terk edildiğinde noksanlıklar zuhur eder. Mesela, Beni İsrail´de erkekler bıyıklarını uzatmaya başlayınca kadınlar zinaya yönelmişlerdir. Çünkü kadın tabiatı uzun bıyığı sevmez. Bu sebepten dolayı Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) Efendimiz bir şeyi tavsiye etmişse bunda ancak bir hayır ve hikmet aranmalıdır.

Nefis terbiye edilmediği zaman insanın fıtratı bozulur. Öldüğü zaman da, ölümün gerçeğini görür ve ruhu mahkum olur. Terbiye edilen nefis ruhu serbest bıraktırır. Ölümsüzlük şerbetini içer. Ölen nefistir. Fakat terbiye olmayınca da ruhu ölmüş gibi yaptırır. Ölüden bir farkı kalmaz.

Aziz Mahmut Hüdayi (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) riyazat günlerinde çarşı pazarda gezerken daha çok ölmüş insanları gezer görmesi, yaşadığını bildiği insanları görmemesi bundandır. Çünkü nice yaşayan insanlar vardır ki onlar ölü gibidirler. Bu sebeple büyükler ölümde aradıkları husus kişideki terbiye edilmiş nefis sahibi olup olmamaya bakarlar. Çünkü bütün nefisler için ölüm yazılmış bir kaderdir. Nefis terbiye edilince bir nevi ruha döner. Ruh ölümsüzdür. Ruh zahir ve batın lezzetlerini bir arada bulundurur. Rabb´i müşahede edebilir. Hz Ebubekir (radiyallâhü anh) Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) Efendimiz vefatında sahabe-i güzin efendilerimiz üzülürken, O üzülmedi. Çünkü Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) Efendimiz´in bir alemden başka alemlere geçiş yaptığını bilmesidir. Beşer ölümü tadacaktır. Lakin terbiye edilmiş nefis sahipleri ölümü tatmayacaklardır. Allah Teâlâ şehitler "bilakis diridirler ve rızıklanırlar" buyurması bu durumun en açık örneğidir.

Mevlâna Celâleddin Rûmî (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Hazretleri

bir gün müritlerini toplayıp "bize hayat veren kan mıdır" diye sormuştur. Sonra vücudundaki kanı bir kaba boşaltıp, kansız kalan ve sararan vücuttan " bizde ki hayat, aşkımızdan başka bir şey değildir."Bu ceset ve kan hayat sebebi olamaz" sözleri dökülmüştür. Diğer insanlar için dahi bu aşkın buharı olmasa idi hayat diye bir şeyden bahsetmek mümkün olmazdı.

[LI]- Mecmuat-ül Ahzâb´da Abdülkadir Geylâni (kaddesellâhü sırrahu'l âlî) Hazretleri tarafından zikredilen Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin isimlerinde ve diğer rivâyetlerde bu isimler zikredilmiştir. Belki bazı kardeşlerimiz bu açıklamadaki yorumu ilk anda taaccüple karşılayabilir. Fakat bizler Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) için bu ifadeleri bile eksik görürüz. Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz için Allah demekten başka her mükemmel sıfat, ismi ve şeyi layık görürüz. Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizi anlamak ve anlatmak Allah Teâlâ´ı anlatmaktan zor ve mümkün değildir. Çünkü Allah Teâlâ için ifadelerde deliller bulmak kolaydır. Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) için ise delil getirmek bazen keşfe dayandığından mümkün olmamaktadır. Bu sözler tadanlar için kolay olduğu kadar, tatmayanlar için ise isyan mertebesinde sözlerdir. Fakat biz Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) i çok severiz. Aşk lugâtında hata kelimesi olmaz.

İhramcızâde İsmail Hakkı

[LII]-Gizlenen.

[LIII]-Gönlün gafleti, Allah Teâlâ'nın cemâlinden perdedir bana; perde kalkarsa can gözü ile kendine bak.

[LIV]-Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem ve âlihi) Efendimizin Mekke´ye geri döneceği, ahirette en yüksek makama kavuşacağı.

لا إله إلا الله محمد رسول الله